

Др Иван Тот, виши асистент
Економског факултета Свеучилишта у Загребу

УДК: 347.453(4-672EU)

СУВРЕМЕНИ ПОЈАМ ПОСЛА ОПЕРАТИВНОГ *LEASING*-А НА ПОДРУЧЈУ ЕУРОПЕ*

Резиме

Предметом рада је анализа повијесног развоја посла оперативног *leasing*-а и утврђивање сувременог значења појма посла оперативног *leasing*-а у еуропској пословној пракси. У интердисциплинарном контексту, изучавањем економске и правне литературе с подручја САД-а одакле је *leasing*-а рецитиран у Еуропи те изучавањем првенствено аустријске и њемачке правне литературе, указује се на терминолошке проблеме настале упорабом сличних појмова у различитим знанственим дисциплинама који за посљедицу имају погрешно поимање посла оперативног *leasing*-а у домаћој литератури. У раду су презентирани резултати истраживања које је аутор провео при изради докторског рада.

Кључне речи: оперативни *leasing*, пословни најам, најам с финансирањем.

1. Увод

При разматрању карактеристичног садржаја неког посла, у економском смислу тог појма, нужно је поћи од имена који је том послу дала сама пословна пракса у којој је тај посао и створен. У тржишно оријентираном господарству пословна пракса континуирано еволуира па се мијења и карактеристични садржај посла којему је додијељено одређено име, а да само име остаје непромијењено. Економска и правна знаност по природи ствари карактеристични садржај неког посла разматрају *ex post facto*. Због тога би се закључцима економске и правне знаности о карактеристичном садржају неког посла морало увијек приступати *cum grano salis*, водећи рачуна, међу осталим, и о временском тренутку у којему су поједини закључци изнесени.

* Рад је скраћена верзија дијела необјављеног докторског рада аутора прилагођена за XIII Мајско саветовање „Услуге и одговорност“, Правни факултет у Крагујевцу, 19. маја 2017: Тот, И., *Оперативни leasing*, докторски рад, Правни факултет Свеучилишта у Загребу, 2016, стр. 176–216.

У вези с послом оперативног *leasing*-а неколико је разлога за такав приступ постојећим закључцима из економске и правне литературе. Један од њих је што се посао *leasing*-а опћенито развио у пословној пракси на подручју САД-а као нова специфична врста посла најма, но не под називом *leasing* већ под називом *lease*. Назив *leasing* је том послу дан на подручју континенталне Еуропе након што је дошло до рецепције пословне праксе из САД-а у Еуропи. Тај се назив појавио и усталио дијелом због језичних баријера и неразумијевања тачног и потпуног значења појединих страних ријечи, а дијелом због тога што се спознало да се посао који се тим називом почео означавати по својим карактеристичним обиљежјима не може поистовјетити с „класичним“ најмом, односно с *lease*. Други разлог је што је и назив „оперативни“ у контексту најма *leasing*-а настао на подручју САД-а одакле је реципиран и на подручје континенталне Еуропе. Трећи разлог је што појмове *operating lease* и *operating leasing* с различитим значењем рабе различите знанствене дисциплине. Ти разлози подробније се објашњавају у расправи о сувременом појму посла оперативног *leasing*-а у овом раду.

Назив *operating lease* први пут се појавио на подручју САД-а у првој половини 20. стољећа. Од прве појаве тог назива до данас, његово значење промијенило се више пута те су се њиме у повијесном слиједу означавали послови с посве различитим економским обиљежјима. Псеудоанглизмом *leasing* назван је на подручју континенталне Еуропе нови појавни облик посла најма опреме који се појавио у пословној пракси у САД-у педесетих година 20. стољећа. У односу на обиљежја која је тај нови појавни облик посла најма опреме имао у вријеме када се он први пута појавио, пословна пракса развила је различите моделе тог посла. Једноме од данашњих модела тог посла дан је на подручју континенталне Еуропе назив *operating leasing*.

Услијед испреплетености промјена значења назива *operating lease* и његове изведенице *operating leasing* с промјенама карактеристичних обиљежја посла *leasing*-а и развијањем различитих модела тог посла и различитих модела посла најма, прикладно је анализирати и еволуцију значења тих назива и еволуцију пословних трансакција које су се тим називима означавале у повијесном слиједу. Стога се расправа о сувременом појму посла оперативног *leasing*-а у овом раду проводи: (i) у другом поглављу рада, успоредном анализом развоја посла оперативног *leasing*-а и назива оперативни *leasing*, након чега се (ii) у трећем поглављу утврђује сувременно значење појма посла оперативног *leasing*-а у континенталној Еуропи. У четвртном поглављу сажето се приказују тијekom рада изнесени закључци.

2. Повијесни развој посла оперативног *leasing*-а и назива оперативни *leasing*

У анализи развоја посла оперативног *leasing*-а и назива оперативни *leasing* потребно је поћи од прве појаве назива *operating lease*. У даљњем успоредном

развоју значења тог назива и његове изведенице *operating leasing* и развоју обиљежја пословних трансакција означаваних тих називима као пријеломни тренуци узимају се: појава посла најма с финансирањем на подручју САД-а (од 1952. до 1955. године), *Vancil*-ова класификација најмова (1961. године), појава посла *leasing*-а у еуропској пословној пракси (од 1960. до 1963. године), усвајање Стандарда финансијског рачуноводства бр. 13 (1976. године), усвајање Међународног рачуноводственог стандарда бр. 17 (1982. године), усвајање *UNIDROIT* Конвенције о међународном финансијском *leasing*-у (1988. године), те усвајање *UNIDROIT* Модел-закона о најму (2008. године).

2.1. Појава назива „оперативни најам“ на подручју САД-а

Није извјесно када се точно израз „оперативни најам“ (енгл. *operating lease*) први пут појавио на подручју САД-а. *Nevitt* и *Fabozzi* истичу да се оперативним најмом у првој половини 20. стољећа називао један од облика краткорочног најма у којему би најмодавац, уз предају најмопримцу на наплатну употребу опреме, уступао најмопримцу и свог руководиоца том опремом, „оператера“ опреме (енгл. *operator*). Примјерице, посао оперативног најма према тим ауторима био је посао којим би најмодавац давао најмопримцу у најам теретно возило при чему је уговорено да ће тим теретним возилом за накнаду најмодавцу управљати возач који је запосленик најмодавца.¹

Анализа литературе с подручја САД-а из прве половине 20. стољећа показује да се тај назив ипак рабио на подручју САД-а и прије него су се у раздобљу од двадесетих до педесетих година 20. стољећа знатније развили различити облици најмова моторних возила и других покретнина. Проналази га се у контексту тадашњих закупа рудника (енгл. *mining lease*) и закупа нафтних поља (енгл. *oil lease*). Њима би власник земљишта (енгл. *landowner*) препуштао на дугорочно искориштавање цијели или дио рудника или нафтног поља закупнику (енгл. *lessee*) који би за то плаћао фиксну закупнину и био обавезан власнику земљишта предати одговарајућу количину произведених руда или нафте. Закупника који је управљао производњом и искориштавањем рудника или нафтног поља редовито се називало и *operating lessee*, због чега су се рјеђе и *mining lease* и *oil lease* описивали и као *operating lease*.² Изван тог контекста израз

¹ Nevitt, P. K., Fabozzi, F. J., *Equipment Leasing*, Dow Jones-Irwin, Homewood, 1985, стр. 7. и 29.

² Успореди употребу израза *operating*, *operating lessee* и *operating lease* у: Barr, A. H., *Oil and Gas Interests as „Securities“*, *California Law Review*, vol. 26, бр. 3/1938, стр. 359–369; Baker, L. N., *Oil and Gas: Power of Lessee to Surrender Lease without Consent of Holder of Overriding Royalty*, *California Law Review*, vol. 30, бр. 2/1942, стр. 200–204; Davidson, R. D., Wernimont, K., *Tenure Agreements in Oklahoma Oil Fields*, *The Journal of Land & Public*

operating lease не појављује се у литератури с подручја САД-а све до 1961. године док тај израз није употребио Vancil у својој класификацији најмова.³

2.2. Појава посла најма с финансирањем на подручју САД-а

Појављивање првих трговачких друштава која су специјализирала за купњу опреме потребне корисницима и изнајмљивање те опреме корисницима, педесетих година 20. стољећа на подручју САД-а, није одмах довело до стварања неког посебног назива за нови појавни облик најма на тржишту. У литератури објављеној у САД-у од 1952. године, када је основано *United States Leasing Corporation* као прво такво друштво, па до средине шездесетих година 20. стољећа, таква трговачка друштва називала су се *financing lessors* или *professional lessors*,⁴ а дјелатност дугорочног најма којом су се она бавила називана је једноставно „изнајмљивање опреме“ (енгл. *equipment leasing*) или „изнајмљивање покретнина“ (енгл. *chattel leasing; leasing of personal property*).⁵

Пословна трансакција у својој укупности која се састојала од купње опреме и изнајмљивања опреме није названа неким посебним називом, те се у том смислу говорило само о „финансирању најма“ (енгл. *lease financing*).⁶

Utility Economics, vol. 19, бр. 1/1943, стр. 40–58; Veasey, J. A., The Law of Oil and Gas, Michigan Law Review, vol. 18, бр. 8/1920, стр. 749–773.

³ О томе види *infra* у поглављу 2.3.

⁴ Усп.: Adkins, L. D., Bardos, T. B., *Leasing of Industrial Equipment*, The Business Lawyer, vol. 15, бр. 1/ 1960, стр. 586; Boothe, D. P. Jr., *The Practical Pros and Cons of Leasing*, University of Illinois Law Forum, vol. 14, бр. 1/1962, стр. 1; Liman, A. L., Weiner, S. A., *Acquisition of Industrial and Commercial Equipment Through Leasing Arrangements*, Yale Law Journal, vol. 66, бр. 2/1957, стр. 763; Steadman, C. W., *Chattel Leasing – A Vehicle for Capital Expansion*, The Business Lawyer, vol. 14, бр. 1/1959, стр. 533; Theiss, W. R., *Security Aspect of Equipment Leasing*, University of Illinois Law Forum, vol. 14, бр. 1/1962, стр. 81.

⁵ Усп.: Adkins, Bardos, *loc. cit.* у биљ. 5; Adkins, L. D., Bardos, T. B., *The Leasing Transaction*, University of Illinois Law Forum, vol. 14, бр. 1/1962, стр. 16; Boothe, *op. cit.* у биљ. 5, стр. 4; Dean, J., *The Economics of Equipment Leasing*, University of Illinois Law Forum, vol. 14, бр. 1/1962, стр. 33; Liman, Weiner, *op. cit.* у биљ. 5, стр. 751; Steadman, *op. cit.* у биљ. 5, стр. 537.

⁶ Усп.: Adkins, Bardos, *loc. cit.* у биљ. 5; Bornemann, A., *Recent Developments in Lease Financing*, Land Economics, vol. 27, бр. 3/1951, стр. 225; Dean, *op. cit.* у биљ. 6, стр. 35; Gant, D. R., *Illusion in Lease Financing*, Harvard Business Review, vol. 37, бр. 2/1959, стр. 121.; Liman, Weiner, *op. cit.* у биљ. 5, стр. 753; Osborn, R. C., *Business Finance – The Management Approach*, Meredith Publishing Company, New York, 1965, стр. 274; Robinson, W. F., *New Developments in Retail Financing*, University of Kansas Law Review, vol. 8, бр. 4/1960, стр. 554; Steadman, *op. cit.* у биљ. 5, стр. 534; Vancil, R. F., Anthony, R. N., *The Financial Community Looks at Leasing*, Harvard Business Review, vol. 37, бр. 6, стр. 113;

Однос између најмодавца и најмопримца називао се једноставно „најмом“ (енгл. *lease*).⁷

Описујући обилежја таквог најма, тадашња литература истицала је да је ријеч о *full payout* најму (енгл. *full payout lease*) јер се тијеком раздобља најма путем најамнина у потпуности најмодавцу надокнађује трошак набаве предмета најма,⁸ те да је ријеч о *net* најму (енгл. *net lease*) јер је одржавање, поправак, осигурање те плаћање пореза и пристојби у вези с предметом најма обвеза најмопримца.⁹ Трајање најма у таквим најмовима уговарало се на неотказиво временско раздобље које је у правилу било једнако економском вијеку опреме,¹⁰ а ако би било уговорено краће временско раздобље од укупног економског вијека опреме, најмопримац би био овлаштен на опцију продужења најма,¹¹ а рјеђе и на опцију купње опреме по истеку уговореног раздобља најма.¹²

Weston, J. F., Craig, R., *Understanding Lease Financing*, California Management Review, vol. 2, бр. 2/1960, стр. 67; Witherby, F. R. H., *Personal Property Lease Financing – The Lender's Point of View*, Duke Law Journal, vol. 12, бр. 1/1963, стр. 98.

⁷ Усп.: Adkins, Bardos, *loc. cit.* у биљ. 5; Adkins, Bardos, *op. cit.* у биљ. 6, стр. 21; Boothe, *op. cit.* у биљ. 5, стр. 2; Davis, R. E., *Tax Consequences of Leasing Transactions*, University of Illinois Law Forum, vol. 14, бр. 1/1962, стр. 56. – 76.; Dean, *op. cit.* у биљ. 6, стр. 33.; Liman, Weiner, *op. cit.* у биљ. 5, стр. 752.; Steadman, *op. cit.* у биљ. 5, стр. 527. и 534; Theiss, *op. cit.* у биљ. 5, стр. 78; Witherby, *op. cit.* у биљ. 7, стр. 104.

⁸ Boothe, *op. cit.* у биљ. 5, стр. 2. То обилежје истичу и други радови из тог временског раздобља, премда не рабе појам *full payout lease*: Adkins, Bardos, *op. cit.* у биљ. 5, стр. 587; Adkins, Bardos, *op. cit.* у биљ. 6, стр. 17; Gant, *op. cit.* у биљ. 7, стр. 122–123; Liman, Weiner, *op. cit.* у биљ. 5, стр. 752–753.; Osborn, *op. cit.* у биљ. 7, стр. 278; Robertson, I. F., *Selected Problems in California Chattel Leasing: Equipment Leasing Under the UCC*, UCLA Law Review, vol. 13, бр. 1/1965, стр. 128; Steadman, *op. cit.* у биљ. 5, стр. 534; Witherby, *op. cit.* у биљ. 7, стр. 110.

⁹ Усп.: Boothe, *op. cit.* у биљ. 5, стр. 2; Gant, *op. cit.* у биљ. 7, стр. 123; Stark, J., *The Use of Purchase Lease-Back as a Method of Funding by Banks*, The Banking Law Journal, vol. 80, бр. 6/1963, стр. 518; Weston, Craig, *op. cit.* у биљ. 7, стр. 68; Witherby, *op. cit.* у биљ. 7, стр. 110. И ово обилежје истичу и они радови из тог временског раздобља који не рабе појам *net lease*: Adkins, Bardos, *op. cit.* у биљ. 5, стр. 587; Adkins, Bardos, *op. cit.* у биљ. 6, стр. 23; Davis, *op. cit.* у биљ. 8, стр. 66. – 67; Liman i Weiner, *op. cit.* у биљ. 5, стр. 752; Steadman, *op. cit.* у биљ. 5, стр. 534.

¹⁰ Усп.: Adkins, Bardos, *op. cit.* у биљ. 6, стр. 17; Boothe, *op. cit.* у биљ. 5, стр. 2; Dean, *op. cit.* у биљ. 6, стр. 33; Gant, *op. cit.* у биљ. 7, стр. 122–123; Liman, Weiner, *op. cit.* у биљ. 5, стр. 752; Robertson, *loc. cit.* у биљ. 9; Witherby, *op. cit.* у биљ. 7, стр. 110.

¹¹ Усп.: Adkins, Bardos, *op. cit.* у биљ. 5, стр. 587; Adkins, Bardos, *op. cit.* у биљ. 6, стр. 17; Boothe, *op. cit.* у биљ. 5, стр. 2; Gant, *op. cit.* у биљ. 7, стр. 123; Liman, Weiner, *op. cit.* у биљ. 5, стр. 752; Steadman, *op. cit.* у биљ. 5, стр. 534.

¹² Усп.: Adkins, Bardos, *op. cit.* у биљ. 5, стр. 587; Boothe, *op. cit.* у биљ. 5, стр. 2; Gant, *op. cit.* у биљ. 7, стр. 123; Liman, Weiner, *op. cit.* у биљ. 5, стр. 752; Robertson, *loc. cit.* у биљ. 9; Steadman, *op. cit.* у биљ. 5, стр. 534.

Један од пресудних чимбеника настанка и процвата тог новог појавног облика посла најма педесетих година 20. стољећа у САД-у и појаве специјализираних трговачких друштава која су се бавила тим пословима било је повољно порезно окружење. Наиме, 1954. године усвојен је Савезни порезни законик (*Internal Revenue Code*; даље у тексту: *IRC*) који је власницима опреме допуштао убрзану амортизацију опреме, а тиме и смањивање порезне основице пореза на добит с обзиром на то да је трошак амортизације био порезно признати расход. Међутим, бројни подузетници попут жељезничких пријевозника и авиопријевозника имали су потребу за изразито скупом опремом, због чега им ни уз повећане порезне олакшице за власнике опреме није било исплативо куповати опрему.¹³ Стога су се почела оснивати прва специјализирана трговачка друштва с примарним циљем искориштавања нових порезних олакшица за власнике опреме. Она би куповала скупу опрему изравно од произвођача, постајала власницима опреме те потом одобравала њихову употребу подузетницима којима купња те опреме није била исплатива.

Други пресудни чимбеник развоја тог новог појавног облика посла најма био је повољан рачуноводствени третман најма у односу на купопродају уз оброчно плаћање цијене. У суштини, рачуноводствени третман купопродаје с оброчним плаћањем цијене значио је да је купац у својој биланци морао исказати опрему у активи као дуготрајну материјалну имовину, а укупан износ оброчних отплата у пасиви као дугорочну обвезу. С друге стране, најмопримац у биланци није исказивао опрему ни као дуготрајну материјалну имовину нити је укупан износ најамнина исказивао у пасиви као дугорочну обвезу. Стога је однос обвеза и имовине био повољнији за најмопримце, него ли за подузетнике који би опрему куповали уз оброчно плаћање, а однос обвеза и имовине у биланци као показатељ задужености подузетника изузетно је битан вјеровницима подузетника.¹⁴

Како *IRC* из 1954. године није јасно разграничио најам од купопродаје с придржајем права власништва, а порезноправни третман тих послова је био различит, порезне власти у САД-у су 1955. године успоставиле прва мјерила према којима ће оне нови појавни облик посла најма опреме у порезном смислу квалифицирати или најмом или купопродајом с придржајем права власништва.¹⁵ Квалификација тог посла као најма доводила је до порезноправног приписивања опреме најмодавцу као власнику, док је

¹³ Taylor, J., *The History of Leasing*, 2002., доступно на: Finance and Business Institute, The History of Leasing, http://fbibusiness.com/history_of_leasing.htm (5.4.2017).

¹⁴ Опширније види у: Dean, *op. cit.* у биљ. 6, стр. 43–44; Liman, Weiner, *op. cit.* у биљ. 5, стр. 759–762; Steadman, *op. cit.* у биљ. 5, стр. 525.

¹⁵ Та мјерила успостављена су Одлуком Савезне порезне управе (*Internal Revenue Service*, даље у тексту: *IRS*) бр. 55-540 из 1955. године: *IRS, Revenue Ruling 55-540, 1955-12 CB 39*, https://www.novoco.com/sites/default/files/atoms/files/rr-55-540_0.pdf (11.4.2017.) (даље у тексту: *Одлука IRS-a 55-540*).

квалификација тог посла као купопродаје с придржајем права власништва доводила до порезноправног приписивања опреме најмопримцу, премда је власник опреме био најмодавац. Одлуком IRS-а 55-540 из 1955. године, IRS је групирала све најмове опреме у пет категорија према њиховим карактеристичним обиљежјима која су они имали на тадашњем тржишту најма опреме у САД-у. Само се једна од тих категорија односила на најмове којима су се бавила специјализирана трговачка друштва у оквиру тространих послова.

Најмовима опреме с описаним обиљежјима нису се у пословној пракси педесетих година 20. стољећа бавила само специјализирана трговачка друштва у оквиру тространих послова у којима су осим њих били укључени најмопримци и произвођачи опреме као продаваатељи опреме, већ су се њима бавили изравно и произвођачи опреме. У Одлуци Савезне порезне управе (*Internal Revenue Service*, даље у тексту: IRS) бр. 55-540 из 1955. године, којом је IRS утврдила критерије према којима ће се најмови порезноправно сматрати или купопродајом или најмом,¹⁶ IRS је групирала све најмове опреме у пет категорија према њиховим карактеристичним обиљежјима која су они имали на тадашњем тржишту најма опреме у САД-у, од којих се само једна категорија односила на најмове којима су се бавиле финансијске институције у оквиру тространих послова. Из те одлуке произлази да су најмови којима су се бавила специјализирана трговачка друштва у првој половини педесетих година 20. стољећа били најмови у којима: (i) су најамнине биле уговорене с обзиром на набавну цијену опреме; (ii) су се путем укупног износа најамнина били надокнађивали трошкови набаве опреме које је имала финансијска институција; (iii) је трајање најма у правилу било једнако економском вијеку опреме, а ако је било краће, тада је најмопримац имао опцију продужења најма за преостали дио економског вијека опреме; (iv) се понекад уговарала и опција купње опреме у корист најмопримца коју је он могао извршити по истеку уговореног раздобља најма.

Тек се крајем педесетих година 20. стољећа за најмове којима су се бавила специјализирана трговачка друштва у оквиру тространих послова у пословној пракси у САД-у усталио назив *finance lease*¹⁷ који је изведен из израза *lease financing*, односно „финансирање најма“. Пословна пракса у САД-у је те најмове назвала *finance lease*, односно „најам с финансирањем“, а не *financial lease*, односно „финансијски најам“. Ти појмови нису истозначнице.¹⁸

¹⁶ IRS, Revenue Ruling 55-540, 1955-12 CB 39 (даље у тексту: Одлука IRS-а 55-540).

¹⁷ Први спомен израза *finance lease* у литератури с подручја САД-а проналази се тек у раду из 1961. године: Farrell, T. M., *Leasing – Sophisticated Financing, Trusts and Estates*, vol. 100, бр. 1/1961, стр. 32–33.

¹⁸ На то у литератури указује и: Schroth, P. W., *Financial Leasing of Equipment in the Law of the United States*, *The American Journal of Comparative Law*, vol. 58, Suppl., 2010, стр.

У вријеме кад се за те најмове усталио назив *finance lease*, они су се већ били почели на тржишту у САД-у обављати и с другачијим обиљежјима у односу на наведена карактеристична обиљежја која је истицала литература с подручја САД-а објављена у раздобљу од 1952. до 1965. године, те која је као карактеристична обиљежја таквих најмова била истакнула Одлука IRS-а 55-540 из 1955. године.

Наиме, најмови с финансирањем, односно *finance leases*, почели су се у пословној пракси у САД-у након 1955. године све више структурирати на начин који је омогућавао да се они у складу с критеријима из Одлуке IRS -а 55-540 порезноправно третирају као најмови, а не као купопродаја опреме. Осим као најмови с пуном амортизацијом инвестицијских трошкова најмодавца, односно као *full-pay-out leases*, они су се почели јављати и као најмови с дјеломичном амортизацијом инвестицијских трошкова најмодавца без опција купње и продужења уговорених у корист најмопримца, у којима је раздобље најма било краће од економског вијека опреме,¹⁹ односно као *non-full-pay-out leases*. Додатни потицај да се најмови структурирају као најмови с дјеломичном амортизацијом била је порезна олакшица која је за такве најмове уведена 1962. године.²⁰ Та је порезна олакшица имала за последицу да се већи број трговачких друштава специјализираних за најмове с финансирањем окренуо примарно према најмовима с дјеломичном амортизацијом.²¹

У раздобљу од 1950. до 1961. године, израз *operating lease* није се користио ни у пословној пракси ни у литератури за означавање најмова опреме, било које врсте. Израз *operating lease* почео се контрапостирати

327. У пословној пракси и трговачком праву *terminus technicus* је *finance lease*, док се *financial lease* раби у рачуноводству и рачуноводственој литератури. У овом раду се за *finance lease* раби назив најам с финансирањем, а за *financial lease* назив финансијски најам.

¹⁹ Усп.: Griesinger, F. K., *Pros and Cons of Leasing Equipment*, Harvard Business Review, vol. 33, бр. 2/1955, стр. 77; Liman, Weiner, *op. cit.* у бил. 5, стр. 757; Taylor, *loc. cit.* у бил. 14.

²⁰ Законом из 1962. године (*Revenue Act*) је купцима инвестицијске опреме признат тзв. ИТС (енгл. *investment tax credit*), односно одбитак од порезне обвезе за одређени износ инвестицијског трошка. Тијеком шездесетих година, ИТС је постао један од најконтроверзнијих порезних потицаја америчком господарству уведених у порезни систем у САД-у. Конгрес Сједињених Држава (*The United States Congress*; даље у тексту: Конгрес) га је укинуо 1966. године, па га увео већ 1967. године, те потом поновно укинуо 1969. године. Види о томе опширније у: Shoemaker, P. A., *Investment Tax Credit Effects on the United States and Canada, 1968-1985*, Journal of Applied Business Research, vol. 7, бр. 4/1991, стр. 56–57; Zises, A., *A Look Ahead at Net Leasing*, Management Review, vol. 59, бр. 9/1970, стр. 44–48.

²¹ Усп.: Nevitt, Fabozzi, *op. cit.* у бил. 2, стр. 33; Robertson, E. H., *Leasing Arrangements – From the Investor's Viewpoint*, Taxes – The Tax Magazine, vol. 46, бр. 12/1968, стр. 789; Rock, D. F., *Equipment Leasing and the Investment Credit*, Taxes – The Tax Magazine, vol. 46, бр. 1/1968, стр. 5; Taylor, *loc. cit.* у бил. 14.

изразу *finance lease* тек након што је на сличан начин најмове подијелио економист *Vancil* у свом изнимно утјецајном раду из 1961. године.²²

2.3. Оперативни најам у *Vancil*-овој класификацији најмова и утјецаји те класификације на каснију литературу и пословну праксу

Циљ *Vancil*-овог рада из 1961. године био је успоставити методу финансијске анализе најмова примјеном које би се могло одговорити на питање јесу ли трошкови појединог облика најма нижи од оних који би настајали да је најмопримац власник предмета најма.²³ С том је сврхом *Vancil* најмове подијелио на двије врсте: финансијске најмове (енгл. *financial leases*) и оперативне најмове (енгл. *operating leases*).²⁴

Финансијским најмом *Vancil* је означио уговор о најму којим се најмопримац, тијеком за обје стране неотказивог раздобља најма које одговара знатном дијелу економског вијека предмета најма, обвезује најмодавцу на плаћање најамнина које у својој укупности прелазе износ набавне цијене коју је за предмет најма платио најмодавац.²⁵ Израз оперативни најам *Vancil* је употребио како би означио сваки други уговор о најму,²⁶ односно уговор о најму који није финансијски најам у *Vancil*-овом смислу тог појма. Према *Vancil*-у, за оперативне најмове карактеристично је да их најмопримац може отказати и да он нема никакву фиксну неопозиву обвезу плаћања према најмодавцу.²⁷

Сврха *Vancil*-ове класификације најмова није била дефинирати што је то оперативни најам, већ што је то финансијски најам и по чему се он разликује од свих других најмова. Сврха те класификације није била ни разврстати најмове у два типа најма под које би се могли подвести сви појавни облици најмова на тржишту. Наиме, *Vancil* је из разматрања искључио и уговоре о дугорочном најму некретнина, за које је утврдио да њима уговорене најамнине редовито не прелазе износ цијене некретнине, као и све уговоре о најму моторних возила, за које је истакнуо да се многи од њих не могу једноставно разврстати на финансијске и оперативне најмове према карактеристикама које је он приписао тим врстама најмова.²⁸

Својом анализом *Vancil* је дошао до закључка да је одлука о најму путем оперативног најма инвестицијска одлука којом се даје одговор на питање

²² Ријеч је о раду: *Vancil, R. F., Lease or Borrow: New Method of Analysis*, Harvard Business Review, vol. 39, бр. 5, 1961, стр. 122–136.

²³ Исто, стр. 122.

²⁴ Исто.

²⁵ Исто.

²⁶ Исто.

²⁷ Исто.

²⁸ Исто, стр. 123.

„изнајмити или купити“ (енгл. *lease or buy*), док је одлука о најму путем финансијског најма финансијска одлука којом се даје одговор на питање „изнајмити или позајмити“ (енгл. *lease or borrow*).²⁹

2.3.1. Утјецај Vancil-ове класификације најмова на економску литературу

Vancil-ова класификација најмова на финансијске и оперативне најмове је на различите начине утјецала на каснију пословну праксу и на економску и правну литературу на подручју САД-а, као и на подручју Еуропе. Она је у економској литератури на подручју САД-а постала опћеприхваћена класификација најмова, посебно у рачуноводственој литератури која је у шездесетим годинама 20. стољећа примарно била окупирана питањем је ли оправдан рачуноводствени третман најмова према којему се предмет најма у свим најмовима исказује у биланци најмодавца, а не и у биланци најмопримца. У раздобљу од 1961. године до 1976. године, појмови финансијски најам (енгл. *financial lease*) и оперативни најам (енгл. *operating lease*) постали су стандардним терминима рачуноводствене литературе о најмовима,³⁰ а учестало их је рабила и економска литература с подручја финансија.³¹ Дио економске литературе с подручја финансија није се међутим служио Vancil-овом класификацијом најмова, већ се наставио служити генеричким појмом

²⁹ Исто, стр. 136. Анализу која подупиरे тај закључак Vancil је наставио и у свом другом раду: Vancil, R. F., *Lease or Borrow – Steps in Negotiation*, Harvard Business Review, vol. 39, бр. 6/1961, стр. 138–159.

³⁰ Појмови финансијски и оперативни најам у Vancil-овом смислу кориштени су у бројним радовима с подручја рачуноводства објављеним у наведеном раздобљу, при чему се већина аутора изравно и позива на Vancil-а као творца те класификације. Види, примјерице: Beechy, T. H., *Quasi-Debt Analysis of Financial Leases*, The Accounting Review, vol. 44, бр. 2/1969, стр. 375; Bower, R. S., Herringer, F. C., Williamson, J. P., *Lease Evaluation*, The Accounting Review, vol. 41, бр. 2/1966, стр. 258; Chasteen, L. G., *Implicit Factors in the Evaluation of Lease vs. Buy Alternatives*, The Accounting Review, vol. 48, бр. 4/1973, стр. 764; Filter, E. M., *Accounting Practices of Major Computer Companies*, Financial Analysts Journal, vol. 27, бр. 3/1971, стр. 45; Gritta, R., Lynagh, P., *Aircraft Leasing – Panacea or Problem?*, The Transportation Law Journal, vol. 5, бр. 1/1973, стр. 1.; Gritta, R. D., *The Impact of the Capitalization of Leases on Financial Analysis: A Case Study in Air Transport*, Financial Analysts Journal, vol. 30, бр. 2/1974, стр. 47; Wyatt, A. R., *Accounting for Leases*, University of Illinois Law Forum, vol. 24, бр. 3/1972, стр. 498–499.

³¹ Појмове финансијски и оперативни најам у Vancil-овом смислу тих појмова рабе, у економској литератури с подручја финансија објављеној у том раздобљу, бројни аутори, па тако и, примјерице: McGugan, V. J., Caves, R. E., *Integration and Competition in the Equipment Leasing Industry*, The Journal of Business, vol. 47, бр. 3/1974, стр. 383–386; Meyer, C. R., *Tax Aspects of Lease Transactions*, Tax Executive, vol. 23, бр. 4/1971, стр. 616; Myers, S. S., Dill, D. A., Bautista, A. J., *Valuation of Financial Lease Contracts*, The Journal of Finance, vol. 31, бр. 3/1976, стр. 799. и 801; Roenfeldt, R. L., Osteryoung, J. S., *Analysis of Financial Leases*, Financial Management, vol. 2, бр. 1/1973, стр. 74.

„изнајмљивање опреме“ (енгл. *equipment leasing*) или генеричким појмом „изнајмљивање“ (енгл. *leasing*) којима су се обухваћале све врсте најмова опреме.³²

Дјеломично се Ванциловом терминологијом послужио и тадашњи Одбор за рачуноводствена начела (*Accounting Principles Board*; даље у тексту: *APB*), претеча Одбора за стандарде финансијског рачуноводства (*Financial Accounting Standards Board*; даље у тексту: *FASB*), у Мишљењу *APB*-а бр. 7 (*APB Opinion 07*) које је објавио 1966. године,³³ настављајући се на раније заузета стајалишта о потреби капитализације појединих врста најмова.³⁴ У т. 4. – 6. Мишљења

³² Примјерице: Bower, R. S., *Issues in Lease Financing*, Financial Management, vol. 2, бр. 4, стр. 25; Engelbourg, S., *Some Consequences of the Leasing of Industrial Machinery*, The Journal of Business, vol. 39, бр. 1/1966, стр. 52.

³³ *APB, Opinions of the Accounting Principles Board 07 – APB Opinion 07 – Accounting for Leases in Financial Statements of Lessors*, American Institute of Certified Public Accountants, New York, 1966., доступно на: University of Mississippi Libraries – Digital Collections, <http://clio.lib.olemiss.edu/cdm/ref/collection/aicpa/id/53> (11.4.2017.). О Мишљењу *APB*-а бр. 7 види, примјерице, у: Vatter, W. J., *Accounting for Leases*, Journal of Accounting Research, vol. 4, бр. 2/1966, стр. 133–134; Wyatt, *op. cit.* у билј. 31, стр. 509–511; Wolk, H. I., *Accounting for Leases: A Further Examination of the Issues*, Journal of Accounting Research, vol. 6, бр. 1/1968, стр. 153–157.

³⁴ *APB* је већ 1949. године, поводом раширености *sale-and-leaseback* послова на тржишту некретнина, у *Accounting Research Bulletin No. 38* замијетио да се дугорочни најмови рабе као супститут за купопродају и хипотекарне кредите без да се имовина и обвезе повезане с њима исказују у биланци најмопримца, те заузео стајалиште да би се у финансијским извјештајима најмопримаца требали исказивати и износи годишњих најамнина те друге значајније обвезе које преузимају најмопримци у таквим најмовима. Истовјетно је поновио и у *Accounting Research Bulletin No. 43*, објављеном 1953. године. Прву опсежнију студију о рачуноводственим аспектима најма за *APB* је израдио Myers 1962. године: Myers, J. H., *Accounting Research Study No. 04: Reporting of Leases in Financial Statements*, American Institute of Certified Public Accountants, New York, 1962.

У својој студији, Myers је утврдио да су се у пословној пракси за евидентирање најмова у финансијским извјештајима користиле двије методе: *rental method* и *finance method* (*исто*, стр. 9). Према првој, која се најчешће рабила у пословној пракси, најмопримци би у финансијским извјештајима исказивали издатке за најамнине како су они настајали тијеком најма (*исто*, стр. 34). Према другој, која се користила ријетко, на почетку најма би се укупан износ будућих најамнина исказивао у биланци као дугорочна обвеза (*исто*). Myers се залагао за ширу примјену друге методе коју је држао једином примјереном у случајевима у којима најмопримци темељем дугорочног најма имају власничка овлашћења на предмету најма (*исто*, стр. 4). Заузео је стајалиште да најмопримци имају власничка овлашћења у оним најмовима у којима уговор о најму, кумулативно, садржи одредбе о: (i) раздобљу најма које се протеже на укупни економски вијек предмета најма; (ii) опцији купње предмета најма по истеку најма за номиналну цијену; (iii) неотказивости уговора; (iv) најамнинама које су достатне да најмодавац надокнади своју инвестицију у предмет најма; (v) обвези најмопримца сносити трошкове одржавања, осигурања, пореза и сличних трошкова (*исто*). Myersове

АРВ-а бр. 7, АРВ је описао двије методе рачуноводственог третмана најмова које је назвао методом финансирања (енгл. *financing method*) и оперативном методом (енгл. *operating method*).³⁵ АРВ је заузео стајалиште да је метода финансирања примјерена за рачуноводствени третман најмова којима се на најмопримца преносе сви или већина ризика и користи повезаних с власништвом и у којима најмодавац у потпуности надокнађује своју инвестицију у предмет најма.³⁶ Оперативну методу оцијенио је примјереном за рачуноводствени третман најмова у којима ризици и користи повезани с власништвом остају на најмодавцу.³⁷ АРВ је утврдио да се и једном и другом врстом најмова у пословној пракси баве и финансијске институције и произвођачи.³⁸ Наведена стајалишта АРВ-а касније су разрађена путем класификације најмова и правила за рачуноводствени третман појединих врста најмова која су успостављена одредбама Стандарда финансијског рачуноводства бр. 13 – Најмови (*Financial Accounting Standard 13 – Leases*; даље у тексту: FAS 13).³⁹

2.3.2. Утјецај Vancil-ове класификације најмова на правну литературу и пословну праксу

Премда опћеприхваћена у рачуноводственој литератури и већем дијелу финансијске литературе, терминологија коју је употребио Vancil није, међутим, на подручју САД-а у раздобљу од 1961. до 1976. године, заживјела ни у пословној пракси, као ни у правној литератури с подручја порезног права и трговачког права. У пословној пракси се у том раздобљу појам *operating lease* није користио ни у Vancil-овом смислу тог појма, нити с неким другим значењем. Пословна пракса у том раздобљу није прихватила ни Vancil-ов појам *financial lease*, већ је за различите појавне облике најма наставила развијати властите називе. Најмови с финансирањем којима су се у тространим пословима бавиле финансијске институције наставили су се означавати називом *finance lease*, и у

ставове је АРВ у великој мјери прихватио у Мишљењу АРВ-а бр. 5 (*ARB Opinion 05*) објављеном 1964. године. О Мишљењу АРВ-а бр. 5 види, примјерице, у: Corcoran, E. T., *Reporting of Leases*, *Financial Analysts Journal*, vol. 24, бр. 1, стр. 29–35; Wyatt, *op. cit.* у бил. 31, стр. 508–509.

³⁵ Појам *operating method* одговара Myers-овом појму *rental method*, а појам *financing method* одговара Myers-овом појму *finance method*, о којима је било ријеч *supra* у бил. 525.

³⁶ Према т. 8. и 10. Мишљења АРВ-а бр. 7.

³⁷ Према т. 9. и 10. Мишљења АРВ-а бр. 7.

³⁸ Према т. 8. и 9. Мишљења АРВ-а бр. 7.

³⁹ О FAS-у 13 и његовом утјецају на поимање посла оперативног *leasing*-а у пословној пракси и литератури бит ће исцрпније ријеч *infra* у поглављу 2.5.

пословној пракси,⁴⁰ и у правној литератури.⁴¹ Они су се и у економској и у правној литератури објављеној у том раздобљу често означавали и називом *third-party leasing*.⁴²

⁴⁰ О томе свједочи и економска литература која је истицала да су се такви најмови у пословној пракси називали *finance leases*; примјерице: Robertson, *op. cit.* у биљ. 22, стр. 788.

Бројни појавни облици најма на тржишту у САД-у нису се ни могли подвести под појам финансијског и оперативног најма како их је био дефинирао Vancil. Наиме, према Vancil-у финансијски најам је био само неотказиви дугорочни најам с потпуном амортизацијом инвестицијских трошкова током раздобља најма које је одговарало знатном дијелу економског вијека предмета најма, односно „најам“ за који је већ 1955. године IRS заузела стајалиште да га је порезноправно потребно квалификовати као купопродају, због чега се пословна пракса усмјерила на структурирање најмова с дјеломичном амортизацијом. Те се пак најмове, премда у Vancilo-вом смислу јесу „сви други најмови“ који нису финансијски најмови, није могло подвести ни под Vancil-ов појам оперативног најма јер је Vancil придао појму оперативног најма обиљежје да је он отказив од стране најмопримца, а такви су се најмови подузимали на неотказиво временско раздобље током којег се постизала дјеломична амортизација инвестицијских трошкова најмодавца.

⁴¹ О *finance lease* у том смислу пишу, примјерице: Bailey, J. S., Dean, J. B., *Leveraged Leasing: An Alternative to Ownership of Major Farm Equipment*, North Dakota Law Review, vol. 50, бр. 1/1974, стр. 404; Flood, K. U., *Decision Making in Private Carriage*, у: Kreml, F. M. (ur.), *Private and Unregulated Carriage*, Northwestern University, Evanston, 1963., стр. 69.; Hawkland, W. D., *The Impact of the Uniform Commercial Code on Equipment Leasing*, University of Illinois Law Forum, vol. 24, бр. 3/1972, стр. 449; Lefevre, T. V., *The Tax Law of Lease Transactions Revisited*, Taxes – The Tax Magazine, vol. 53, бр. 12, 1975., стр. 772.; Maganuco, R. J., *Finance Lessor's Liability for Personal Injuries*, University of Illinois Law Forum, vol. 26, бр. 1/1974, стр. 154; Shapiro, S. L., *The ABC's of Leasing*, Law Forum, vol. 24, бр. 3/1972, стр. 435.

У фокусу правне литературе у наведеном раздобљу примарно је било питање представљају ли најмови с пуном амортизацијом „праве најмове“ (енгл. *true leases*) или су они „осигуране трансакције“ (енгл. *secured transactions*) у смислу одредаба дијела 9. Једнообразног трговачког законика (*Uniform Commercial Code*; даље у тексту: UCC), па се тако тим питањем баве, примјерице, и: Coogan, P. F., *Leases of Equipment and Some Other Unconventional Security Devices: An Analysis of UCC Section 1-201 (37) and Article 9*, Duke Law Journal, vol. 1973, бр. 5, стр. 909–973; Cunningham, M. J., *Recording of Equipment Leases: A Proposed Amendment to the Uniform Commercial Code*, Notre Dame Lawyer, vol. 47, бр. 4/1972, стр. 993–1008; Hawkland, *op. cit.* у овој биљ. стр. 446–481; Norman, R. H., *Warranties in the Leasing of Goods*, Ohio State Law Journal, vol. 31, бр. 1/1970, стр. 140–144; Peden, J. R., *The Treatment of Equipment Leases as Security Agreements Under the Uniform Code*, William and Mary Law Review, vol. 13, бр. 1/1971, стр. 110–158; Robertson, *op. cit.* у биљ. 9, стр. 125–137; Stroh, J. H., *Peripheral Security Interests – The Expanded Net of Article 9*, University of Miami Law Review, vol. 22, бр. 1/1967, стр. 67–100; Uskevich, R. J., *Secured Transactions*, Boston College Law Review, vol. 8, бр. 4/1967, стр. 764–770.

Када се *finance lease* жељело разграничити од класичног уговора о најму у двостраном послу, за потоњи су се рабили и називи *simple lease*, *straight lease*, те *conventional lease*.⁴³ Као примјер *simple lease* којим су се бавили произвођачи и дистрибутери опреме често се истицао краткорочни *rent-a-car* уговор.⁴⁴ За разлику од *finance leases* који су уобичајено били дугорочни најмови (енгл. *long-term leases*),⁴⁵ *simple leases* редовито су били краткорочни уговори о најму склопљени на раздобље не дуже од године дана, па се за њих усталио и назив *short-term leases*.⁴⁶ Најмови с финансирањем или *finance leases* којима се постижала пуна амортизација инвестицијских трошкова финансијске институције као најмодавца наставили су се означаваати као *full-payout leases*, а најмови којима се постижала само дјеломична амортизација означавали су се називом *non-payout leases*.⁴⁷ Неовисно о опсегу амортизације инвестицијских трошкова, за обје врсте најмова с финансирањем било је карактеристично да у њима обвезе одржавања и осигурања предмета најма те обвезе плаћања дужних пореза и пристојби има

Peden у свом раду, у погледу терминологије, и изричито наводи: „У наставку расправе, појам прави најам раби се са значењем најмова који нису намијењени као осигурање и који стога не улазе у поље примјене чл. 9. Премда је разграничење блиско ономе које чине финансијски аналитичари разликујући оперативни најам и финансијски најам, за сврхе рада битан је тест из чл. 9.“ (Peden, *op. cit.* у овој биљ. стр. 112).

⁴² У економској литератури, примјерице, у: Lavoie, F. J., *A Nonexpert's Guide to Computer Leasing*, Management Review, vol. 59, бр. 7/1970, стр. 43. У правној литератури, примјерице, у: Cunningham, *op. cit.* у биљ. 42, стр. 994.

⁴³ Назив *simple lease* рабе, примјерице: Fredricks, T. L., *Leveraged Leasing: IRS Versus the Courts*, Creighton Law Review, vol. 12, бр. 4/1979, стр. 1140; Lefevre, *op. cit.* у биљ. 42, стр. 766.

Назив *straight lease* рабе, примјерице: Brownfield, L., Rosen, M., *Leasing in the Disposition of Urban Renewal Land*, Law and Contemporary Problems, vol. 26, бр. 1/1961, стр. 41; Fredricks, *loc. cit.* у биљ. 44; Henson, R. D., *Priorities under the Uniform Commercial Code*, Notre Dame Lawyer, vol. 41, бр. 4/1966, стр. 435–436; Stroh, *op. cit.* у биљ. 42, стр. 79.

Назив *conventional lease* рабе, примјерице: Eagen, M. J., *Pennsylvania Supreme Court Review*, 1977, Temple Law Quarterly, vol. 51, бр. 3/1978, стр. 747. и 749–750; Kennedy, F. R., *Secured Transactions*, Business Lawyer, vol. 27, бр. 3/1972, стр. 769; Maganuco, *loc. cit.* у биљ. 42.

⁴⁴ *Rent-a-car* уговор као примјер класичног најма, односно *simple* или *conventional lease* истичу, примјерице: Lavoie, *op. cit.* у биљ. 43, стр. 45; Maganuco, *loc. cit.* у биљ. 42.

⁴⁵ О *finance leases* као дугорочним најмовима, односно *long-term leases*, пишу, примјерице: Adkins, Bardos, *op. cit.* у биљ. 6, стр. 18–19; Bailey, Dean, *op. cit.* у биљ. 42, стр. 404; Flood у: Kreml, *op. cit.* у биљ. 42, стр. 72; Lefevre, *op. cit.* у биљ. 42, стр. 773.

⁴⁶ Примјерице: Bailey, Dean, *op. cit.* у биљ. 42, стр. 404; Lavoie, *op. cit.* у биљ. 43, стр. 45; Maganuco, *loc. cit.* у биљ. 42.

⁴⁷ Примјерице: Hawkland, *op. cit.* у биљ. 42, стр. 448; Lavoie, *op. cit.* у биљ. 43, стр. 45; Lefevre, *loc. cit.* у биљ. 42.

најмопримац, због чега су се они наставили називати и *net leases*,⁴⁸ а тај је израз прихваћен и у порезном праву одредбама Закона о порезној реформи (*Tax Reform Act*) из 1969. године.⁴⁹ Ако би најмодавац у *finance lease* преузео на себе наведене обвезе најмопримца, он би те обвезе испуњавао као додатне услуге за које је имао право на посебну накнаду од најмопримца, због чега су се такви најмови с финансирањем називали и *service leases*,⁵⁰ а понегдје и *maintenance leases*.⁵¹ Насупрот томе, у класичним уговорима о најму, односно у *short-term leases*, те обвезе су типичне обвезе најмодавца као природни састојак уговора о најму, па се с обзиром на то обиљежје њих називало и *gross leases*.⁵² За уговоре о најму у којима би плаћањем посљедње најмнине на најмопримца прелазило право власништва над предметом најма увријежио се у правној литератури назив *lease-purchase*,⁵³ односно најам-купња.

Посебну позорност потребно је посветити уговорним моделима развијеним на подручју САД-а у вези с најмовима моторних возила које је *Vancil* искључио из свог разматрања истичући да се они не могу једноставно разврстати на финансијске и пословне најмове у његовом смислу тих појмова. Почетком шездесетих година 20. стољећа развила су се два уговорна модела најмова моторних возила, *closed end lease* и *open end lease*,⁵⁴ који се и данас јављају у пословној пракси. За обје врста најма карактеристично је: (i) да се укупни износ најмнина израчунава с обзиром на набавну вриједност моторног возила, при чему моторно возило има предвидиви остатак вриједности,⁵⁵ (ii) да је по истеку

⁴⁸ О томе да је *finance lease* редовито био *net lease* *vidi*, примјерице, у: Fredricks, *op. cit.* у биљ. 44, стр. 1141; Lefevre, *op. cit.* у биљ. 42, стр. 773; Maganuco, *op. cit.* у биљ. 42, стр. 155; Robertson, *op. cit.* у биљ. 22, стр. 788.

⁴⁹ О том закону и појму *net lease* у одредбама тог закона види, примјерице, у: Bailey, Dean, *op. cit.* у биљ. 42, стр. 410–412; Baskes, R. S., *Tax Planning for Lease Transactions*, University of Illinois Law Forum, vol. 24, бр. 3/1972, стр. 486–491; Wong, H. G., *Practical Real Estate Income Tax Planning*, Taxes – The Tax Magazine, vol. 49, бр. 11/1971, стр. 653–656; Zises, *op. cit.* у биљ. 21, стр. 44–45.

⁵⁰ Примјерице: Flood и: Kreml, *op. cit.* у биљ. 42, стр. 71; Shapiro, *op. cit.* у биљ. 42, стр. 435; Witherby, *op. cit.* у биљ. 7, стр. 109.

⁵¹ Примјерице: Ausness, R. C., *Strict Liability for Chattel Leasing*, University of Pittsburgh Law Review, vol. 48, бр. 1/1987, стр. 339; Robinson, *op. cit.* у биљ. 7, стр. 576; Shapiro, *op. cit.* у биљ. 42, стр. 435.

⁵² Примјерице: Maganuco, *op. cit.* у биљ. 42, стр. 155; Witherby, *op. cit.* у биљ. 7, стр. 108–109.

⁵³ Примјерице: Brownfield, Rosen, *op. cit.* у биљ. 44, стр. 38; Lefevre, *op. cit.* у биљ. 42, стр. 770.

⁵⁴ Називи ових уговорних модела створени су у пословној пракси (Gorman, J. G., *Automobile Leasing: A Subject for Legislative Consideration*, UCLA Law Review, vol. 13, бр. 1/1965, стр. 138).

⁵⁵ Усп.: Bottini, B. A., *Automobile Leasing: Is the Moscone Act Really Protecting the Consumer?*, Santa Clara Lawyer, vol. 14, бр. 3/1974, стр. 614–615.

уговореног раздобља најма, најмопримац обавезан најмодавцу вратити моторно возило.⁵⁶

У *closed end lease* по истеку уговореног раздобља најма: (i) најмопримац је обавезан најмодавцу платити накнаду за прекорачење евентуално уговореног ограничења километраже (енгл. *mileage limit*), но он не јамчи за процијењени остатак вриједности (енгл. *estimated residual value*) и није обавезан најмодавцу подмирити евентуалну разлику између вишег процијењеног остатка вриједности и нижег износа оствареног уновчењем моторног возила;⁵⁷ (ii) најмодавац редовито продаје моторно возило трећој особи или га изнајмљује новом најмопримцу.⁵⁸ Понекад се уговара и опција купње у корист најмопримца за износ који одговара калкулираном остатку вриједности.⁵⁹ За *closed end lease* раби се и назив *walk away lease*.⁶⁰

Кључно разликовно обиљежје *open end* најмова, у односу на *closed end* најмове, јест што у *open end* најму најмопримац јамчи најмодавцу за процијењени остатак вриједности и обавезан је најмодавцу накнадити разлику између вишег износа процијењеног остатка вриједности и нижег износа оствареног уновчењем моторног возила.⁶¹ Ови уговори о најму склапају се на одређено вријеме, редовито на вријеме од дванаест до шездесет мјесеци.⁶² Често се уговара и могућност отказа уговора о најму, редовито протеком одређеног најмањег уговором одређеног раздобља.⁶³ Опција купње у корист најмопримца редовито се не уговара због бојазни најмодаваца да би се уговор о најму могао порезноправно квалифицирати као уговор о купопродаји с придржајем права власништва.⁶⁴ Уговорне одредбе којима се најмопримац обавезује накнадити

⁵⁶ Усп.: Billingsley, R., Gitman, L. J., Joehnk, M. D., *Personal Financial Planning*, Cengage Learning, Boston, 2016, стр. 173; Bottini, *op. cit.* у биљ. 56, стр. 614; Miller, S. E., *Economics of automobile leasing: The call option value*, The Journal of Consumer Affairs, vol. 29, бр. 1/1995, стр. 200.

⁵⁷ Усп.: Ausness, *op. cit.* у биљ. 52, стр. 275; Billingsley *et al.*, *loc. cit.* у биљ. 57; Bottini, *op. cit.* у биљ. 56, стр. 615; Gorman, *loc. cit.* у биљ. 55; Miller, *loc. cit.* у биљ. 57; Peterson, M. R., *The Permissibility of Leasing under the National Bank Act: M & M Leasing Corp. v. Seattle First National Bank*, Harvard Law Review, vol. 91, бр. 6/1978, стр. 1348; Rohner, R. J., *Leasing Consumer Goods: The Spotlight Shifts to the Uniform Consumer Leases Act*, Connecticut Law Review, vol. 35, бр. 2/2003, стр. 659.

⁵⁸ Bottini, *op. cit.* у биљ. 56, стр. 615.

⁵⁹ Miller, *loc. cit.* у биљ. 57.

⁶⁰ Примјерице: Ausness, *op. cit.* у биљ. 52, стр. 275; Billingsley *et al.*, *loc. cit.* у биљ. 57; Miller, *loc. cit.* у биљ. 57; Rohner, *loc. cit.* у биљ. 58.

⁶¹ Усп.: Ausness, *op. cit.* у биљ. 52, стр. 275; Ayer, J. D., *Clearing the Smog Surrounding Consumer Auto Leasing*, Pacific Law Journal, vol. 6, бр. 2/1975, стр. 449; Billingsley *et al.*, *loc. cit.* у биљ. 57; Bottini, *op. cit.* у биљ. 56, стр. 617; Gorman, *op. cit.* у биљ. 55, стр. 139–140; Miller, *loc. cit.* у биљ. 57; Peterson, *loc. cit.* у биљ. 58; Rohner, *loc. cit.* у биљ. 57.

⁶² Bottini, *op. cit.* у биљ. 56, стр. 615.

⁶³ Исто.

⁶⁴ Исто, стр. 617.

разлику између процијењеног остатка вриједности и цијене постигнуте уновчењем моторног возила називају се *terminal rental adjustment clauses (TRAC)*.⁶⁵ Стога се *open-end* најам среће и под називом *TRAC lease*.⁶⁶ Ризик остатка вриједности моторног возила у *open end* најму је на најмопримцу,⁶⁷ а у литератури се тај ризик назива и *downside risk*.⁶⁸ Стога се *open end lease* понегдје среће и под називом *downside risk lease*.⁶⁹

И *closed end* уговори и *open end* уговори о најму јављају се у пословној пракси у САД-у и у двостраним пословима у којима је најмодавац произвођач или дистрибутер моторних возила, и у тространим пословима у којима је најмодавац финансијска институција која је финансирала набаву моторног возила према потребама најмопримца.⁷⁰ И једним и другим уговорима о најму, путем најамнина које се обвезује платити најмопримац постиже се само дјеломична амортизација инвестицијских трошкова најмодавца, па их се не може обухватити појмом финансијског најма у *Vancil*-овом смислу. Међутим, *open end* уговори блиски су појму финансијског најма у *Vancil*-овом смислу јер и у њима може доћи до потпуне амортизације инвестицијских трошкова најмодавца, путем јамства најмопримца за остатак вриједности предмета најма.

За разлику од подручја САД-а гдје је она до 1976. године била прихваћена само у економској литератури, на подручју Европе је *Vancil*-ова класификација најмова знатно утјецала и на правну литературу. Управо је из *Vancil*-овог појма „оперативни најам“, у еуропској литератури и пословној пракси изведен појам „оперативни *leasing*“.

⁶⁵ Усп.: Hurd, R. W., Weaver, D. L., The Proposed New Approach to Accounting for Leases: A Call for a Legal and Economic Analysis of U.S. Equipment Leases, The Journal of Equipment Lease Financing, vol. 26, бр. 2/2008, стр. 9.; Gosule, A. L., Tax Law Changes Affecting Motor Vehicle Leasing, The Journal of Equipment Lease Financing, vol. 3, бр. 3/1985, стр. 36; Nevitt, Fabozzi, op. cit. у биљ. 2, стр. 7; Rohner, loc. cit. у биљ. 57; Schroth, op. cit. у биљ. 18, стр. 459.

⁶⁶ Усп.: Davidson, T. D., Graynor B. A., Hammett R. C., Huddleson E. E., Ihne R. W., Whelan S. T., Leases, The Business Lawyer, vol. 64, br. 4/2009, стр. 1189; Huddleson, E. E., Old Wine in New Bottles: UCC Article 2A-Leases, The Journal of Equipment Lease Financing, vol. 5, бр. 1/1987, стр. 17; Ihne, R. W., Seeking a Meaning for "Meaningful Residual Value" and the Reality of "Economic Realities"—An Alternative Roadmap for Distinguishing True Leases from Security Interests, The Business Lawyer, vol. 62, бр. 4/2007, стр. 1458–1459; Mayer, D. G., True Leases Under Attack: Lessors Face Persistent Challenges to True Lease Transactions, The Journal of Equipment Lease Financing, vol. 23, бр. 3-/2005, стр. 11; Rohner, loc. cit. у биљ. 57.

⁶⁷ Усп.: Ayer, loc. cit. у биљ. 62; Bottini, op. cit. у биљ. 56, стр. 618; Miller, loc. cit. у биљ. 57; Rohner, loc. cit. у биљ. 57.

⁶⁸ Ayer, loc. cit. у биљ. 62.

⁶⁹ Примјерице, у: Ayer, loc. cit. у биљ. 62; Nevitt, Fabozzi, op. cit. у биљ. 2, стр. 5.

⁷⁰ Усп.: Bottini, op. cit. у биљ. 56, стр. 616; Peterson, loc. cit. у биљ. 58.

2.4. Појава назива „оперативни *leasing*“ на подручју Европе

Када је *finance lease* почетком шездесетих година 20. стољећа реципиран у еуропској пословној пракси,⁷¹ он се појавио као посао у којему су се као најмодалци јављали новоосноване специјализиране финансијске институције, и то у ономе облику у којему је тај посао изворно настао на подручју САД-а, односно као посао у којему најмодалац остварује потпуну надокнаду својих инвестицијских трошкова путем најмнина које му се обвезује плаћати најмопримац тијеком неотказивог раздобља најма. У вријеме када се *finance lease* појавио на еуропском континенту, на подручју САД-а се он већ у пословној пракси био почео трансформирати из посла усмјереног на пуну амортизацију инвестицијских трошкова у посао усмјерен на дјеломичну амортизацију инвестицијских трошкова најмодалца. Дијелом и у Одлуци IRS-а 55-540 из 1955. године, којом је најам с пуном амортизацијом порезноправно квалифициран као купопродаја с придржајем права власништва, ваља тражити узроке због којих су трговачка друштва из САД-а почела оснивати друштва на подручју Европе и путем њих се бавити најмовима с пуном амортизацијом.

У еуропској пословној пракси и литератури у раздобљу од 1960. године до 1976. године, не само да се увријежила употреба израза „*leasing*“ за *finance lease* с пуном амортизацијом, већ је опћеприхваћеном постала и подјела на „финансијски *leasing*“ и „оперативни *leasing*“. До тога је дошло управо прихватањем Vancil-ове класификације најмова при чему се није препознало да је Vancil у свом раду из 1961. године утемељио класификацију најмова, а не „*leasing*-а“ у еуропском смислу тог појма. Позивањем на Vancil-а и друге ауторе из економске литературе с подручја САД-а, увријежило се у еуропској литератури финансијским *leasing*-ом називати *leasing* у којему *leasing* друштво тијеком неотказивог раздобља *leasing*-а путем obroka накнаде за *leasing* у потпуности надокнађује своје инвестицијске трошкове. Како је Vancil појмом оперативног најма означио сваки најам који није финансијски најам, у еуропској литератури је из Vancil-овог појма оперативног најма изведен појам „оперативни *leasing*“ којему су придана обиљежја супротна онима која су се оцијенила карактеристичним за „финансијски *leasing*“. Под оперативним

⁷¹ У шездесетим година 20. стољећа тај се посао појављује и почиње развијати најприје у Уједињеном Краљевству (1960), а потом и у Италији (1961), Француској (1962), Белгији (1962), Њемачкој (1962), Низоземској (1963), Аустрији (1963) и другим еуропским државама. Види о томе у: Berden, A., *Pogodba o leasingu*, Univerzum, Ljubljana, 1978, стр. 22–25; Herst, A. C. C., *Lease or Purchase – Theory and Practice*, Kluwer-Nijhoff Publishing, Dordrecht, 1984, стр. 218–221; UNIDROIT, *Report on the Contract of Leasing („Credit-bail“)*, UNIDROIT 1975 – Study LIX – Doc. 1, Rim, 1975, доступно на: <http://www.unidroit.org/english/documents/1975/study59/s-59-01-e.pdf> (14.4.2017), стр. 2.

leasing-ом стало се разумијевати посао *leasing*-а у којему се уговор о леасингу склапа на отказиво раздобље тијekom којег се путем obroка накнаде за *leasing* не надокнађују у цијелости инвестицијски трошкови даватеља *leasing*-а. Штовише, прихваћајући да се финансијски *leasing* подузима као тространи посао, у еуропској литератури се примјеном Vancil-ове методе оперативни *leasing* почело разумијевати искључиво као двострани посао.⁷²

⁷² О томе свједоче радови првих аутора који су се бавили послом *leasing*-а у еуропској литератури, а чија су стајалишта у великој мјери реципирана у каснијој еуропској литератури.

Примјерице, у студији припремљеној 1965. године од стране скупине аутора са Свеучилишта у Амстердаму за тадашњу Еуропску заједницу за угљен и челик (Stichting voor Economisch Onderzoek der Universiteit van Amsterdam (ur.), *De financiering van de omschakeling – Aspecten van enkele bijzondere financieringsvormen*, Europese gemeenschap vor kolen en staal, Luxemburg, 1965.), изравним позивањем на Vancil-а говори се о *financial leasing* i *operational leasing* (*усто*, стр. 39). Финансијски *leasing* описан је као специфична нова врста најма, за коју се усваја низоземски термин *financiële huur*, односно финансијски најам (*усто*). За оперативни *leasing*, за који се усваја термин оперативни најам (низ. *operationele huur*) наводи се да је ријеч о „уобичајеном најму“ (низ. *normale huur*) који је „познат већ десетљећима“ (*усто*).

Низоземски аутор Кејјсер у свом дјелу из 1972. године (Keijser, J. A. M. P., *Civielrechtelijke aspecten van leasing in Nederland*, Vuga - Boekerij, Amsterdam, 1972) описује финансијски *leasing* (*finance leasing*) као тространи посао којим се баве финансијске институције у којему се уговор о *leasing*-у склапа на неотказиво раздобље тијekom којег најмопримац (*lessee*) плаћа најмодавцу (*lessor*) најмнине које у укупном износу одговарају цијени ствари у вријеме склапања уговора увећаној за камате и трошкове најмодавца, у којему су обвезе најмопримца одржавати ствар тијekom трајања уговора, те у којему најмопримац има опцију купње ствари која је предмет уговора (*усто*, стр. 17–18). За оперативни *leasing* (*operational leasing*) истиче да је ријеч о двостраном послу (низ. *een tweepartijen aangelegenheid*) у којему се уговор о *leasing*-у склапа на неодређено вријеме и који уговорне стране могу у свако доба отказати (*усто*, стр. 16–17). Наводи да у оперативном *leasing*-у обвезе одржавања ствари има најмодавац, те да се као најмодавци јављају произвођачи и добављачи, а не финансијске институције (*усто*, стр. 17). За оперативни *leasing* закључује да је ријеч о уобичајеном уговору о најму (*усто*, стр. 20). Кејјсер је разграничење финансијског и оперативног *leasing*-а успоставио позивајући се на Vancil-ове радове о финансијском и оперативном најму што је јасно видљиво из завршних биљешки на крају поглавља у којему он разграничује финансијски и оперативни *leasing* (*усто*, стр. 44–45).

У шпањолској литератури, такођер уз позивање на рачуноводствену литературу с подручја САД-а, у битноме је истовјетно оперативни *leasing* (шпањ. *el leasing operativo*) и финансијски *leasing* (шпањ. *el leasing financiero*) разграничио Durandez у раду из 1974. године (Durandez, A., *Principios de contabilidad y procedimientos de auditoria en las sociedades financieras de „leasing“*, Revista espanola de financiación y contabilidad, vol. 3, бр. 10/1974, стр. 703).

У њемачкој литератури, von Ploetz у дјелу из 1968. године (Ploetz, H.-F. von, *Der Leasing-Vertrag*, Gabler Verlag, Wiesbaden, 1968.), такођер позивањем на Vancil-а, пише о

2.5. Рецепција *leasing*-а у Аустрији и Њемачкој

Прихваћање Vancil-ове класификације најмова као класификације *leasing*-а у континенталноевропском смислу тог појма, на подручју Аустрије и Њемачке имало је за последицу да се послом *leasing*-а, за који се карактеристичним оцијенило судјеловање три судионика у том послу, почео разумијевати примарно финансијски *leasing* (њем. *Finanzierungsleasing*). Обиљежје да се у послу финансијског *leasing*-а путем накнаде за *leasing* постиже потпуна надокнада инвестицијских трошкова даватеља *leasing*-а названо је начелом пуне амортизације (њем. *Vollamortisationsprinzip*), а то се начело и у сувременој њемачкој и аустријској литератури истиче као кључно обиљежје посла финансијског *leasing*-а.⁷³

двје врсте *leasing*а, финансијском и оперативном, које се разликују према трајању уговора и његовој отказивости (*usto*, стр. 16–17).

Први значајнији спомен о послу *leasing*-а у тадашњој југославенској литератури је зборник радова са савјетовања о ласингу одржаног у Опатији у листопаду 1971. године: Драсиновер, Ј. (ур.), *Саветовање на тему: Могућност примене „леасинг-а“ у југословенској пракси, Опатија, 28-29 октобар 1971*, Завод за тржишна истраживања, Београд – Загреб – Љубљана, 1971. Према сазнањима аутора, о *leasing*-у је у тадашњој југославенској литератури прије тог зборника објављен само рад: Павлић, П., *Уговор о закупу опреме, „leasing“*, Привредно-правни приручник, вол. 7, бр. 11/1969, стр. 8–16. Аутори радова објављених у зборнику из Опатије своје закључке о послу *leasing*-а утемељили су проучавајући готово искључиво њемачку и швицарску литературу, а замјећује се и да аутори радова који су се позвали на Vancil-а такођер нису замијетили да Vancil у свом раду не класифицира послове *leasing*а, већ најмове, па Ванцилова стајалишта о најмовима преносе као стајалишта о пословима *leasing*а (примјерице: Вилус, Ј., *Правни проблеми „leasing“-а у упоредном праву*, у: Драсиновер, оп. cit. у овој биљ, стр. 2).

⁷³ Тако у њемачкој литератури, примјерице: Bender, H. J., *Leasing von Informationstechnologie*, Deutsche Universitäts Verlag, Gabler Verlag, Wiesbaden, 1994, стр. 96; Büschgen, H. E., *Bankbetriebslehre – Bankgeschäfte und Bankmanagement*, Springer Fachmedien, Wiesbaden, 1998, стр. 368; Büschgen, H. E., *Mobilienleasing*, у: Büschgen, H. E. (ур.), *Praxishandbuch Leasing*, C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, München, 1998, стр. 9; Canaris, C.-W., *Interessenlage, Grundprinzipien und Rechtsnatur des Finanzierungsleasing*, Archiv für die civilistische Praxis, vol. 190, бр. 3–4/1990, стр. 414; Engel, J., *Handbuch Kraftfahrzeugleasing*, Verlag C.H. Beck, München, 2015, стр. 59; Ergenzinger, T., *Kommunalleasing*, Gabler Verlag, Deutscher Universitäts Verlag, Wiesbaden, 1996, стр. 9; Gabele, E., Dannenberg, J., Kroll, M., *Immobilien-Leasing - Vertragsformen, Vor- und Nachteile, steuerliche Analyse*, Gabler Verlag, Wiesbaden, 2001., стр. 4.; Graf von Westphalen у: Graf von Westphalen, F. (ур.), *Der Leasingvertrag*, Verlag Dr. Otto Schmidt, Köln, 2015. (даље у тексту: Graf von Westphalen), стр. 17; Grundmann, W., *Leasing und Factoring – Formen, Rechtsgrundlagen, Verträge*, Springer – Gabler, Wiesbaden, 2013, стр. 6; Hastedt, U.-P., *Gewinnrealisation beim Finanzierungs-Leasing*, Gabler Verlag, Wiesbaden, 1992, стр. 63; Helmschrott, H., *Leasinggeschäfte in der Handels- und Steuerbilanz*, Springer – Gabler, Wiesbaden, 1997, стр. 68; Hennrichs, J., *Leasing-Verhältnisse*, у: Hennrichs, J.,

У том се смислу истиче да је у послу финансијског *leasing*-а приматељ *leasing*-а „одговоран за пуну амортизацију издатака и трошкова које је даваатељ леасинга имао при набави објекта *leasing*-а“, ⁷⁴ да су даваатељу *leasing*-а у послу финансијског *leasing*-а „покривени његови укупни трошкове набаве објекта

Kleindiek, D. i Watrin, C. (ur.), *Münchener Kommentar zum Bilanzrecht – Band 2 – Bilanzrecht - §§ 238-342 HGB*, Verlag C.H. Beck, München, 2013, одл. 208; Kaiser, D. (red.), *J. von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen – Buch 2 – Recht der Schuldverhältnisse – Leasing (Leasingrecht) – Neubearbeitung 2014 von Markus Stoffels*, Sellier – de Gruyter, Berlin, 2014. (даље у тексту: Stoffels у: Staudinger), стр. 21; Koch, J., *Finanzierungsleasing*, у: Krüger, W., Westermann, H. P. (red.), *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch – Band 3 – Schuldrecht – Besonderer Teil - §§ 433 – 610*, Verlag C. H. Beck, München, 2012. (даље у тексту: Koch у: MünchKomm III), одл. 62; Kratzer, J., Kreuzmair, B., *Leasing in Theorie und Praxis*, Gabler Verlag, Wiesbaden, 2002, стр. 54; Martinek у: Martinek, M., Stoffels, M., Wimmer-Leonhardt, S. (ur.), *Handbuch des Leasingrechts*, Verlag C.H. Beck, München, 2008. (даље у тексту: Martinek/Stoffels/Wimmer-Leonhardt), стр. 53; Martinek, M., *Das Leasinggeschäft*, у: Schimansky, H., Bunte, H.-J., Lwowski, H. J. (red.), *Bankrechts-Handbuch – Band II*, Verlag C. H. Beck, München, 2011, одл. 118; Oechsler, J., *Schuldrecht – Besonderer Teil – Vertragsrecht*, Verlag Franz Vahlen, München, 2003, стр. 276; Oetker, H., Maultzsch, F., *Vertragliche Schuldverhältnisse*, Springer, Berlin – Heidelberg – New York, 2004, стр. 733; Peters, B., Schmid-Burgk, K., *Das Leasinggeschäft*, Bank-Verlag Medien, Köln, 2011, стр. 15; Reinking, K., *Leasing*, у: Dauner-Lieb, B., Langen, W. (ur.), *BGB – Schuldrecht – Band 2*, Nomos, Baden-Baden, 2016., *Suppl. uz §§ 535 – 580.a*, одл. 70; Sabel, E., *Leasingverträge in der kapitalmarktorientierten Rechnungslegung*, Deutscher Universitäts-Verlag, Frankfurt am Main, 2006, стр. 33; Scharff у: Beckmann, H., Scharff, U., *Leasingrecht – Rechtsprobleme beim Finanzierungsleasing*, Verlag C.H. Beck, München, 2015, стр. 11; Schimmelschmidt, U., *Finanzierungsleasing: eine EDV-gestützte Vorteilhaftigkeitsanalyse*, Gabler Verlag, Wiesbaden, 1994, стр. 16; Schirduan, H. J., *Finanzierungs-Leasing in der Bilanz des Leasinggebers*, Springer Fachmedien, Wiesbaden, 1994, стр. 27; Weidenkaff у: Palandt, O. (red.); Bassenge, P., Brudermüller, G., Diederichsen, U., Edenhofer, W., Heinrichs, H., Heldrich, A., Putzo, H., Sprau, H., Thomas, H., Weidenkaff, W. (ur.), *Palandt - Bürgerliches Gesetzbuch*, 62. издање, Verlag C. H. Beck, München, 2003. (даље у тексту: Palandt), стр. 721.

Тако и у аустријској литератури, примјерице: Csáky, C., *Der Immobilienleasingvertrag in Österreich, Deutschland und der Schweiz*, Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, Wien, 1992, стр. 55; Fischer-Czermak, C., *Mobilienleasing – Rechtsnatur, Gewährleistung und Gefahrtragung*, Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, Wien, 1995., стр. 34.; Iro у: Koziol, H., Bydlinski, P., Bollenberger, R. (ur.), *Kurzkomentar zum ABGB*, Springer, Wien – New York, 2007. (даље у тексту: Koziol/Bydlinski/Bollenberger), стр. 1199; Krejci у: Egger, A., Krejci, H. (ur.), *Das Leasinggeschäft – Zivil-, Bilanz- und Steuerrecht, Betriebswirtschaft und Praxis*, Wirtschaftsverlag Dr. Anton Orac, Wien, 1987, стр. 25; Riedler у: Apathy, P., Riedler, A., *Bürgerliches Recht – Band III – Schuldrecht – Besonderer Teil*, Springer, Wien – New York, 2010, стр. 121; Schopper, A., Skarics, F., *Das Leasinggeschäft*, у: Apathy, P., Iro, G., Koziol, H., *Österreichisches Bankvertragsrecht – Band VII: Leasing, Factoring und Forfaitierung*, Verlag Österreich, Wien, 2015, стр. 23.

⁷⁴ Weidenkaff у: Palandt, *loc. cit.* у биљ. 74.

leasing-а“,⁷⁵ односно да је посао финансијског *leasing*-а „типично усмјерен на пуну амортизацију средстава које је потрошио давалац *leasing*-а“. ⁷⁶ Како је посао финансијског *leasing*-а, као посао који је утемељен на начелу пуне амортизације, усмјерен на то да давалац *leasing*-а надокнади своје инвестицијске трошкове у потпуности из једног уговора о *leasing*-у који склапа с једним приматељем *leasing*-а, закључује се у њемачкој и аустријској литератури да је у послу финансијског *leasing*-а инвестицијски ризик (њем. *leasing*-а) у цијелости пренесен на приматеља *leasing*-а.⁷⁷ Како се посао финансијског *leasing*-а изворно појавио као посао у којему се до потпуне надокнаде инвестицијских трошкова даваоца *leasing*-а долази путем накнаде за *leasing* коју се даваоцу *leasing*-а обвезао платити приматељ *leasing*-а, уговори о *leasing*-у склопљени у оквиру тог првог изворног појавног облика посла финансијског *leasing*-а данас се у њемачкој литератури називају и „уговорима прве генерације“ (њем. *erste Vertragsgeneration*).⁷⁸

Као што је то био случај и у САД-у педесетих година 20. стољећа, порезноправни третман био је одлучујући чимбеник даљњег развоја посла финансијског *leasing*-а и у Аустрији и Њемачкој. Након што је њемачко Савезно министарство финансија (*Bundesministerium der Finanzen*; даље у

⁷⁵ Schopper, Skarics у: Apathy *et al.*, *op. cit.* у бил. 74, стр. 16.

⁷⁶ Исто, стр. 3.

⁷⁷ Тако истичу, примјерице: Apathy у: Koziol/Bydliniski/Bollenberger, *op. cit.* у бил. 74; стр. 1170; Bender, *op. cit.* у бил. 74, стр. 95.; Büschgen у: Büschgen, *op. cit.* у бил. 74, стр. 7.; Ergenzinger, *op. cit.* у бил. 74, стр. 11; Fink, C., *Bewertungstheoretische Grundlagen der Leasingfinanzierung – Rechtliche Rahmenbedingungen in Österreich*, Springer – Gabler, Wiesbaden, 1997, стр. 18; Fischer, E. О.м Lind-Braucher, S., *Leasing versus Kreditkauf: Die richtige Entscheidung unter Berücksichtigung von Steuern*, Journal für Betriebswirtschaft, бр. 54/2004, стр. 190; Fischer-Czermak, *op. cit.* у бил. 74, стр. 8; Gabele *et al.*, *loc. cit.* у бил. 74; Grossmann, B., *Die Bedeutung der Leasingfinanzierung für Österreichs Gemeinden*, Geldpolitik & Wirtschaft, бр. 1/2008, стр. 5; Grundmann, *op. cit.* у бил. 74, стр. 41; Hastedt, *op. cit.* у бил. 74, стр. 60; Helmschrott, *loc. cit.* у бил. 74; Kempf, T., Walter-Yadegardjam, T., *Sachkapitalüberlassung*, у: Lüdicke, J., Sistermann, C. (ur.), *Unternehmensteuerrecht*, Verlag C.H. Beck, München, 2008, одл. 35; Koch у: MünchKomm III, *op. cit.* у бил. 74, одл. 4; Kratzer, Kreuzmair, *op. cit.* у бил. 74, стр. 16; Lüem, W., *Typologie der Leasingverträge*, у: Kramer, E. A. (ur.), *Neue Vertragsformen der Wirtschaft: Leasing, Factoring, Franchising*, Verlag Paul Haupt, Bern – Stuttgart – Wien, 1992, стр. 59; Oetker, Maultzsch, *op. cit.* у бил. 74, стр. 735; Ploetz, *op. cit.* у бил. 73, стр. 68–69; Reinking у: Dauner-Lieb i Langen, *op. cit.* у бил. 74, одл. 15; Riedler у: Apathy, Riedler, *op. cit.* у бил. 74, стр. 121; Sabel, *op. cit.* у бил. 74, стр. 67.; Schimmelschmidt, *op. cit.* у бил. 74, стр. 8; Schirduan, *op. cit.* у бил. 74, стр. 20; Schmalenbach, D., *Finanzierungsleasing*, у: Ebenroth, C. T., Boujong, K., Joost, D. i Strohn, L. (ur.), *Handelsgesetzbuch – Band 2 - §§ 343 – 475h – Transportrecht, Bank- und Börsenrecht*, Verlag C. H. Beck, Verlag Franz Vahlen, München, 2015, одл. 57; Schopper, Skarics у: Apathy *et al.*, *op. cit.* у бил. 74, стр. 17.

⁷⁸ Примјерице, у: Peters, Schmid-Burgk, *op. cit.* у бил. 74, стр. 12; Reinking у: Dauner-Lieb, Langen, *op. cit.* у бил. 74, одл. 18; Stoffels у: Staudinger, *op. cit.* у бил. 74, стр. 38.

тексту: *BMF*) 1971. године донијело Уредбу о *leasing*-у покретнина с пуном амортизацијом,⁷⁹ којом је прописало критерије према којима ће се објект *leasing*-а порезноправно приписати приматељу *leasing*-а, а тиме и изједначити у погледу његова порезноправног третмана с уговором о купопродаји, у њемачкој пословној пракси су се почели јављати уговори о *leasing*-у којима се путем obroka накнаде за *leasing* постиже дјеломична амортизација инвестицијских трошкова даватеља *leasing*-а, но у којима се до потпуне амортизације инвестицијских трошкова даватеља *leasing*-а долази путем додатних чинидби на које се обвезује приматељ *leasing*-а. У сувременој њемачкој литератури такви уговори о *leasing*-у с дјеломичном амортизацијом називају се и уговорима о *leasing*-у „друге генерације“ (њем. *zweite Vertragsgeneration*).⁸⁰ Њемачки *BMF* је 1975. године и за такве уговоре предвидио критерије према којима ће се објект *leasing*-а порезноправно приписати приматељу *leasing*-у, а тиме и у порезноправном погледу изједначити с купопродајом.⁸¹

Након уредбе њемачког *BMF*-а из 1975. године, у њемачкој пословној пракси *leasing* друштва су уговоре о *leasing*-у покретнина почела структурирати на начин који је сукладан тим уредбама како би избјегла да се те уговоре порезноправно третира као уговоре о купопродаји. Како „сукладност уредбама“ значи да се објект *leasing*-а приписује даватељу *leasing*-а, уговори с дјеломичном амортизацијом који су сукладни критеријима за приписивање објекта *leasing*-а даватељу *leasing*-а као економском власнику објекта *leasing*-а, садржаним у Уредби о *leasing*-у покретнина с дјеломичном амортизацијом, утемељени су на начелу пуне амортизације инвестицијских трошкова даватеља *leasing*-а једнако као и уговори о *leasing*-у покретнина с пуном амортизацијом.⁸² Наиме, „уредбама сукладни“ уговори с дјеломичном амортизацијом су само они уговори о *leasing*-у с дјеломичном амортизацијом у

⁷⁹ *BMF*, Schreiben vom 19. April 1971 zur ertragsteuerlichen Behandlung von Leasing-Verträgen über bewegliche Wirtschaftsgüter, IV b/2 – S 2170 – 31/71 - tzv. Vollamortisations-Erlass Mobilien-Leasing (даље у тексту: Уредба о *leasing*-у покретнина с пуном амортизацијом).

⁸⁰ Примјерице, у: Engel, *op. cit.* у бил. 74, стр. 1479; Gitter, W., *Gebrauchsüberlassungsverträge*, J. C. B. Mohr Verlag, Tübingen, 1988, стр. 286; Peters, Schmid-Burgk, *op. cit.* у бил. 74, стр. 12; Reinking у: Dauner-Lieb, Langen, *op. cit.* у бил. 74, одл. 20; Stoffels у: Staudinger, *op. cit.* у бил. 74, стр. 38; Ullrich у: Büschgen, *op. cit.* у бил. 74, стр. 523; Wagner у: Martinek/Stoffels/Wimmer-Leonhardt, *op. cit.* у бил. 74, стр. 691.

⁸¹ *BMF*, Schreiben vom 22. Dezember 1975 zur steuerrechtlichen Zurechnung des Leasing-Gegenstandes beim Leasinggeber; IV B 2 – S 2170 – 161/75 - tzv. Teilamortisations-Erlass Mobilien-Leasing (даље у тексту: Уредба о *leasing*-у покретнина с дјеломичном амортизацијом).

⁸² Усп.: Martinek, M., *Moderne Vertragstypen – Band I: Leasing und Factoring*, Verlag C. H. Beck, München, 1991, стр. 51.

којима се до пуне амортизације инвестицијских трошкова даватеља *leasing*-а долази дијелом путем мјесечних obroka накнаде за леасинг, а дијелом путем једне од три околности описане у Уредби о *leasing*-у покретнина с дјеломичном амортизацијом (опција продаје објекта *leasing*-а, одговарајућа расподела вишка прихода од уновчења објекта *leasing*-а, те урачунавање прихода од уновчења објекта *leasing*-а у последњу накнаду коју се обвезује платити приматељ *leasing*-а).⁸³ У њемачкој се литератури стога уговори о *leasing*-у с дјеломичном амортизацијом који су „уредбама сукладни“ означавају и „неправим“ (њем. *unechte*), „модифицираним“ (њем. *modifiziert*) или „квази“ уговорима с пуном амортизацијом (њем. „*Quasi-Vollamortisationsverträge*“).⁸⁴

Штовише, само уговори о *leasing*-у који су „уредбама сукладни“ се у њемачкој литератури сматрају „уговорима о *leasing*-у“ (њем. *Leasingverträge*) или „уговорима о финансијском *leasing*-у“ (њем. *Finanzierungsleasingverträge*) – које појмове њемачка литература узима као синонине.⁸⁵ У њемачкој

⁸³ Уредба о *leasing*-у покретнина с дјеломичном амортизацијом разликује три уговорна модела таквих уговора: (i) уговорни модел с опцијом продаје у корист даватеља *leasing*-а (њем. *Vertragsmodell mit Andienungsrecht des Leasing-Gebers*), за који је карактеристично да даватељ *leasing*-а има опцију продаје објекта *leasing*-а за цијену уговорену у тренутку склапања уговора и да приматељ *leasing*-а нема опцију купње ни опцију продужења најма; (ii) уговорни модел с расподелом вишка прихода (њем. *Vertragsmodell mit Aufteilung des Mehrerlöses*), за који је карактеристично да је приматељ *leasing*-а обавезан подмирити даватељу *leasing*-а разлику између нижег износа цијене коју је даватељ *leasing*-а остварио уновчењем објекта *leasing*-а по истеку основног раздобља *leasing*-а и вишег износа калкулираног остатка вриједности објекта *leasing*-а, те да је приматељ *leasing*-а овлаштен на највише 75% разлике између нижег износа калкулираног остатка вриједности и вишег износа цијене остварене уновчењем објекта *leasing*-а по истеку основног раздобља *leasing*-а; (iii) отказиви уговор с урачунавањем прихода од уновчења објекта *leasing*-а у последњу накнаду коју се обвезује платити приматељ *leasing*-а (њем. *kündbarer Mietvertrag mit Anrechnung des Veräußerungserlöses auf die vom Leasingnehmer zu leistende Schlusszahlung*), за који је карактеристично да приматељ *leasing*-а може отказати уговор о *leasing*-у најраније истеком раздобља *leasing*-а које одговара најмање 40% корисног економског вијека објекта *leasing*-а те да се приматељ *leasing*-а обвезује даватељу *leasing*-а платити накнаду која по износу одговара разлици између нижег износа цијене коју је даватељ *leasing*-а остварио уновчењем објекта *leasing*-а и вишег износа калкулираног остатка вриједности објекта *leasing*-а, док се евентуални вишак прихода остварених уновчењем објекта леасинг-а не дијели међу уговорним странама већ остаје у цијелости даватељу *leasing*-а.

⁸⁴ Усп.: Martinek, *loc. cit.* у бил. 83; Martinek у: Martinek/Stoffels/Wimmer-Leonhardt, *op. cit.* у бил. 74, стр. 17. Понегдје их се назива и „неправим“ уговорима с дјеломичном амортизацијом, па тако, примјерице, у: Csáky, *op. cit.* у бил. 74, стр. 56.

⁸⁵ Усп.: Grundmann, *op. cit.* у бил. 74, стр. 6; Martinek, *loc. cit.* у бил. 83; Peters, Schmid-Burgk, *op. cit.* у бил. 74, стр. 15; Ullrich у: Büschgen, *op. cit.* у бил. 74, стр. 516.

литератури је то најпрецизније описао *Martinek* који је истакнуо: „у двојби што је *leasing*, *leasing* је уредбама сукладан финансијски *leasing*“.⁸⁶

До истовјетног развоја, под утјецајем рјешења њемачког права, дошло је и у аустријском праву. Аустријски *BMF* је своја правила о порезноправном третману *leasing-a*⁸⁷ саставио ослањајући се на њемачке уредбе о порезноправном третману *leasing-a*,⁸⁸ а и у аустријској пословној пракси се уговор о *leasing-у* редовито настоји обликовати тако да објект *leasing-a* а, поред тога што је у грађанскоправном власништву даватеља *leasing-a*, и у порезноправном погледу буде приписан даватељу *leasing-a*.⁸⁹ Уговор о *leasing-у* који је „сукладан“ порезноправним критеријима означава се у аустријској пословној пракси као „прави финансијски *leasing*“ (њем. *echtes Finanzierungsleasing*).⁹⁰

Изједначавање појмова „*leasing*“ и „финансијски *leasing*“, те повољан порезноправни и рачуноводствени третман „уредбама сукладних“ уговора о *leasing-у* у аустријском и њемачком праву, за посљедицу је имало да се до деведесетих година 20. стољећа назив „оперативни *leasing*“ (њем. *Operatingleasing*) није рабио ни у аустријској ни у њемачкој пословној пракси за означавање посла *leasing-a*. Стога не изненађују наводи старије литературе у којој се истиче како се посао оперативног *leasing-a* ријетко подузима и да он нема већег господарског значаја.⁹¹

Околност да су се у Аустрији и Њемачкој и у порезноправном и рачуноводственом погледу „уредбама сукладни“ уговори о *leasing-у* од средине седамдесетих година 20. стољећа третирали као „прави *leasing*“ а не као купопродаја с придржајем права власништва, премда се њима постизала пуна амортизација инвестицијских трошкова даватеља *leasing-a*, имала је за посљедицу да се посао финансијског *leasing-a* (њем. *Finanzierungsleasing*)

⁸⁶ *Martinek*, loc. cit. у бил. 83; *Martinek* у: *Martinek/Stoffels/Wimmer-Leonhardt*, op. cit. у бил. 74, стр. 18.

⁸⁷ Актуална иначица аустријских порезноправних правила која уређују и порезноправни третман *leasing-a* јест: Смјернице о порезу на доходак (*BMF, Einkommensteuerrichtlinien 2000*), GZ 06 0104/9-IV/6/00, GZ BMF-010203/0233-VI/6/2015, с посљедњом измјеном од 25. коловоза 2015.

⁸⁸ Тако и: *Ebenroth* у: *Kramer*, op. cit. у бил. 78, стр. 191; *Fink*, op. cit. у бил. 78, стр. 27.

⁸⁹ Усп.: *Fink*, op. cit. у бил. 78, стр. 27; *Schopper* и *Skarics* у: *Apathy et al.*, op. cit. у бил. 74, стр. 18.

⁹⁰ Према студији аустријског удружења *leasing* друштава (*Verband Österreichischer Leasing-Gesellschaften*; даље у тексту: *VÖL*): *VÖL* (ур.), *Leasing in Österreich*, *VÖL*, Wien, 2014, стр. 19.

⁹¹ Примјерице, *Fischer-Czermak* истичу како је важност оперативног *leasing-a* у Аустрији мања у односу на финансијски *leasing* (*Fischer-Czermak*, op. cit. у бил. 74, стр. 9.). Такођер, за Швицарску *Lüem* истиче како прави оперативни *leasing* нема практичног значења и да је удјел оперативног леасинга безначајан (*Lüem* у: *Kramer*, op. cit. у бил. 74, стр. 60. и 66).

развио са посве друкчијим обиљежјима у односу на посао најма с финансирањем (енгл. *finance lease*) на подручју САД-а у истом временском раздобљу. Док се на подручју САД-а *finance lease* развијао као посао усмјерен искључиво на дјеломичну амортизацију инвестицијских трошкова јер је структурирање уговора на начин да се њиме постиже пуна амортизација инвестицијских трошкова најмодавца имало за последицу да се такав уговор не може сматрати „правим најмом“ (енгл. *true lease*), на подручју Аустрије и Њемачке *Finanzierungsleasing* развијао се као посао који је увијек усмјерен на потпуну амортизацију инвестицијских трошкова даваатеља *leasing*-а, неовисно о томе долази ли се до ње искључиво путем obroка накнаде за *leasing* или путем obroка накнаде за *leasing* и додатних чинидби приматеља *leasing*-а.

Прихваћање *Vancil*-ове класификације најмова, односно упораба његове методе разграничења најмова на финансијски и оперативни најам као методе разграничења финансијског и оперативног *leasing*-а, за последицу је имало да се оперативни *leasing* (њем. *Operatingleasing*) у аустријској и њемачкој литератури поистовјетио с „класичним“ најмом (њем. *Miete*).⁹²

2.6. Оперативни најам у FAS-у 13 и након FAS а 13

FASB је рачуноводствени стандард *FAS* 13, којим је први пут у глобалним размјерима утврђена рачуноводствена класификација најмова на поједине врсте, усвојио 1976. године, односно годину дана након што је њемачки *BMF* усвојио Уредбу о *leasing*-у покретнина с дјеломичном амортизацијом која је увјетовала даљњи развој посла финансијског *leasing*-а на њемачком тржишту.

Настављајући се на *Vanci*-лову класификацију најмова која је у то вријеме била опћеприхваћена у рачуноводственој литератури на подручју САД-а те на дотадашњи рад *APB*-а, *FASB* је све најмове, с гледишта најмопримца, *FAS*-ом 13 разврстао на оперативне најмове (енгл. *operating leases*) и на капиталне најмове (енгл. *capital leases*). Послуживши се *Vancil*-овом методом класификације, оперативним најмом је означен сваки најам који није капитални најам.

FAS-ом 13 преузет је само дио *Vancil*-ове терминологије. Као и *Vancil*, *FAS* 13 је све друге најмове који се разликују од оних „првих“ означио појмом оперативног најма (енгл. *operating lease*). Оне „прве“ је, међутим, *FAS* 13 назвао капиталним најмовима, а не финансијским најмовима (енгл. *financial leases*) како их је назвао *Vancil*. То је вјеројатно и учињено циљано како се рачуноводствени појам капиталног најма не би поистовјетио с појмом најма с финансирањем (енгл. *finance lease*) који се до тада већ усталио у пословној пракси у САД-у као појам којим се означава уговор о најму у којему је најмодавац финансијска институција која је у тространом послу финансирала набаву предмета најма.

⁹² Искрпније ће о томе бити ријеч *infra* у поглављу 3.

Након усвајања FAS -а 13, у пословној пракси у САД-у уговори о најму у послу најма с финансирањем почели су се у значајној мјери структурирати на начин који би доводио до тога да се уговор у рачуноводственом смислу означи оперативним најмом, а не капиталним најмом.⁹³ Посљедица критерија из т. 7. а) и б) FAS -а 13, према којима је најам потребно класифицирати као капитални најам ако се њиме „власништво предмета најма преноси на најмопримца по истеку раздобља најма“ или ако он „садржи погодбену опцију купње“, била је да су се најмови с финансирањем почели структурирати као најмови без пријеноса права власништва на најмопримца и без уговорене опције купње предмета најма у корист најмопримца за цијену која је нижа од тржишне цијене. Посљедица критерија из т. 7. ц) FAS -а 13, према којему је о капиталном најму ријеч ако „раздобље најма одговара 75% или више очекиваног економског вијека предмета најма“, била је да су се најмови с финансирањем почели структурирати као најмови с неотказивим раздобљем најма краћим од 75% очекиваног економског вијека предмета најма. Критериј из т. 7. д) FAS -а 13, према којему је најам потребно класифицирати као капитални најам ако је „на почетку најма садашња вриједност минималних плаћања најма једнака или виша од 90% од фер вриједности предмета најма“, довео је до тога да су се уговори о најму с финансирањем у пословној пракси у САД-у почели структурирати као уговори у којима се путем најамнина не постиже пуна амортизација инвестицијских трошкова најмодавца, већ као уговори с дјеломичном амортизацијом.⁹⁴

Како, према т. 5. ј. FAS-а 13, појам „минималних плаћања најма“ укључује и свако јамство најмопримца за остатак вриједности, FAS 13 је утјецао и на заступљеност те структуру *closed end* и *open end* најмова у пословној пракси. Данас у уговорима који се склапају с потрошачима као најмопримцима

⁹³ Рачуноводствене предности пословног најма пред капиталним најмом увелике су утјецале на начин на који уговорне стране садржајно обликују своје уговоре у пословној пракси, о чему је објављен низ студија које показују како се након усвајања рачуноводствене класификације најмова знатно повећао број уговора који се рачуноводствено класифицирају као пословни најмови. Види, примјерице: Imhoff, E. A., Thomas, J. K., *Economic Consequences of Accounting Standards: The Lease Disclosure Rule Change*, Journal of Accounting and Economics, бр. 10/1988, стр. 277–310.

⁹⁴ Појам *finance lease* као уговора с дјеломичном амортизацијом, у смислу у којему се тај појам раби на подручју САД-а, не смије се поистовјетити с појмом уговора о финансијском *leasing*-у с дјеломичном амортизацијом (њем. *Teilamortisationsleasing*) у аустријском и њемачком праву, за који се у аустријској и њемачкој литератури као синоними с изразом *Teilamortisationsleasing* рабе и изрази *Non-Full-Pay-Out-Leasing* и *Non-Full-Pay-Out-Vertrag*. Наиме, уговори о финансијском *leasing*-у с дјеломичном амортизацијом у аустријском и њемачком праву су уговори који су заправо утемељени на начелу пуне амортизације инвестицијских трошкова која се остварује путем мјесечних obroка накнаде за *leasing* и додатних чинидби приматеља *leasing*-а, као што је то јамство приматеља *leasing*-а за остатак вриједности.

превладавају *closed end* најмови,⁹⁵ који се у порезноправном погледу сматрају „правим најмовима“, а у рачуноводственом погледу оперативним најмовима.⁹⁶ Уговори у којима су најмопримци трговци чешће се структурирају као *open end* најмови.⁹⁷ *Open end* најмови се у саставу данашње рачуноводствене кодификације ASC 840⁹⁸ такођер с гледишта најмопримца разврставају као оперативни најмови,⁹⁹ под увјетом да укупан износ накнада плаћених најмодавцу примјеном теста надокнаде инвестиције, укључујући и јамство најмопримца за остатак вриједности, не достиже 90% фер вриједности предмета најма. И њих се и у порезноправном погледу сматра „правим најмовима“ (енгл. *true leases*).¹⁰⁰

Рачуноводствена класификација најмова из FAS-а 13 није утјецала на називље које се рабило у пословној пракси и правној литератури. Наиме, и даље је задржан назив најам с финансирањем (енгл. *finance lease*) којег је рачуноводствено било потребно класифицирати или као оперативни најам (енгл. *operating lease*) или као капитални најам (енгл. *capital lease*).

Управо је под тим називом, као најам с финансирањем (енгл. *finance lease*), он коначно 1987. године и уређен као уговорни тип одредбама дијела 2.A UCC-а којима су по први пут у трговачком праву у САД-у уређени уговори о најму. Најам (енгл. *lease*) је одредбом чл. 2A-103(1)(j) UCC-а дефиниран као „пријенос права посједовања и употребе робе на одређено раздобље за накнаду“. Најам с финансирањем (енгл. *finance lease*) дефиниран је одредбом чл. 2A-103(1)(g) UCC-а као „најам“ (енгл. *lease*), и то најам који, према тој одредби, има сљедећа три обиљежја: „(i) најмодавац не изабире, производи ни испоручује робу, (ii) најмодавац прибавља робу или право посједовати и употребљивати робу у вези с најмом, и (iii) или најмопримац заступа примјерак уговора који свједочи о најмодавчевој купњи робе у тренутку или прије потписивања уговора о најму,

⁹⁵ Усп.: Billingsley et al., loc. cit. у бил. 57; Miller, loc. cit. у бил. 57.

⁹⁶ Miller, loc. cit. у бил. 57.

⁹⁷ Billingsley et al., loc. cit. у бил. 57.

⁹⁸ FAS 13 се у новој рачуноводственој кодификацији FASB-а налази у Теми 840 ASC-а (*Accounting Standards Codification Topic 840, Leases*; даље у тексту: ASC 840). FASB је дана 25. вељаче 2016. године објавио Новелу рачуноводствених стандарда бр. 2016-02, Најмови (Predmet 842) (*Accounting Standards Update No. 2016-02, Leases (Topic 842)*; даље у тексту: ASU 2016-02). ASU-ом 2016-02 успостављена је нова Тема 842 ASC-а (*Accounting Standards Codification Topic 840, Leases*; даље у тексту: ASC 842), која ће замијенити актуални ASC 840, а примјењиват ће се на годишње финансијске извјештаје за раздобља која почињу од дана 15. просинца 2018. године. Према ASC-у 842, најмопримци су дужни разврстати најмове на пословне и финансијске најмове према истовјетним правилима према којима се најмови разврставају на пословне и капиталне најмове примјеном ASC-а 840, односно ранијег FAS-а 13.

⁹⁹ Miller, loc. cit. у бил. 57.

¹⁰⁰ Усп.: Ihne, loc. cit. у бил. 67; Schroth, op. cit. у бил. 18, стр. 343.

или је сугласност најмопримца на уговор који свједочи о најмодавчевој купњи робе увјет ваљаности уговора о најму.“¹⁰¹

2.7. Пословни (оперативни) најам у MPC-у 17 и оперативни leasing након MPC-а 17

Пет година прије него што је усвојен дио 2.A UCC-а, односно 1982. године, тадашње Вијеће за међународне рачуноводствене стандарде (*International Accounting Standards Committee*; даље у тексту: IASC) објавио је Међународни рачуноводствени стандард 17 – Најмови (*International Accounting Standard 17 – Leases*; IAS 17; даље у тексту: MPC 17) којим је успостављена рачуноводствена класификација најмова израђена по узору на FAS 13. MPC 17 је капиталне најмове из FAS-а 13 назвао финансијским најмовима (енгл. *finance lease*), а све друге најмове оперативним најмовима (енгл. *operating lease*). За оперативни најам (енгл. *operating lease*) у смислу MPC-а 17 у наставку се раби термин пословни најам, што омогућује и да се тај појам не поистовјети с појмом оперативног *leasing*-а.

Глобална прихваћеност MPC-а и данашњих Међународних стандарда финансијског извјештавања (*International Financial Reporting Standards*; даље у тексту: МСФИ) чија је примјена данас прописана у 131 држави,¹⁰² имала је за посљедицу настанак новог поимања и посла финансијског леасинга и посла

¹⁰¹ UCC-ом је разријешено и питање ствара ли уговор о најму с финансирањем безпосједовно средство осигурања (енгл. *security interest*) на који се имају примјенити одредбе дијела 9. UCC-а. Према одредбама чл. 1-203. (а) и (б) UCC-а, о безпосједовном средству осигурања из UCC-9, а не о најму из UCC-2A, бит ће ријеч ако најмопримац нема право отказати најам, а присутно је једно од четири обиљежја: (i) трајање најма је најмање једнако дуго као и корисни вијек робе; (ii) најмопримац је обвезан продужити уговор за остатак корисног вијека робе или постати власником робе; (iii) најмопримац је овлаштен на опцију продужења уговора за остатак корисног вијека робе без плаћања додатног износа или плаћањем номиналног додатног износа; (iv) најмопримац је овлаштен на опцију извршењем које постаје власником робе без плаћања додатног износа или за номинални додатни износ. Додатни износи не сматрају се номиналним ако су они, према одредбама чл. 1-203. (д) UCC-а, утврђени у износима који одговарају: (i) у случају опције продужења уговора, тржишним најамнина у вријеме извршење опције; (ii) у случају опције купње, тржишној вриједности робе у вријеме извршења опције. Према судској пракси у САД-у, најам се може држати прикривеним безпосједовним средством осигурања и онда када није присутно неко од четири наведена обиљежја, али је развидно да најмодавац није могао разумно очекивати да ће по истеку уговора постојати значајан остатак вриједности робе. Усп.: Lawrence, W. H., Henning, W. H., *The Uniform Commercial Code*, у: Lawrence, W. H., Henning, W. H., *Understanding Sales and Leases of Goods*, LexisNexis, Newark – San Francisco – Charlottesville, 1996, стр. 11-12; Schroth, *op. cit.* у бил. 18, стр. 448.

¹⁰² Према: Deloitte, IAS Plus, Use of IFRS by Jurisdiction, <http://www.iasplus.com/en/resources/ifrs-topics/use-of-ifrs#totals> (14.4.2017.).

оперативног *leasing*-а, особито у државама у којима се тржиште леасинга тек почело развијати након што је објављен MPC 17. Наиме, у тим државама, међу којима се налазе и транзицијске државе средње и југоисточне Еуропе, појам уговора о *leasing*-у погрешно се поистовјетио с појмом најма из MPC-а 17. Погрешно – стога што је рачуноводствени појам најма шири од појма уговора о *leasing*-у и обухваћа сваки уговор којим се преноси наплатна употреба неке имовине.¹⁰³

То поистовјећивање имало је за последицу да су се уговори о финансијском *leasing*-у на новим тржиштима почели поимати као уговори о *leasing*-у с оним обиљежјима које према MPC-у 17 имају финансијски најмови, док су се уговори о оперативном *leasing*-у почели поимати с оним обиљежјима које према MPC-у 17 имају пословни најмови. Стога се посао финансијског *leasing*-а почео на новим тржиштима *leasing*-а редовито јављати као посао који за сврху има пријенос права власништва над објектом *leasing*-а на приматеља *leasing*-а, а посао оперативног *leasing*-а као посао који за сврху има средњерочну до дугорочну употребу објекта *leasing*-а без могућности стјецања права власништва за приматеља *leasing*-а. Такођер, како је један од критерија MPC-а 17 за рачуноводствену квалификацију најма као финансијског најма и тест надокнаде инвестиције, посао финансијског *leasing*-а на новим тржиштима почео се поимати као посао пуне амортизације, а посао оперативног *leasing*-а као посао дјеломичне амортизације у којему се путем накнаде за *leasing* не долази до потпуне надокнаде инвестицијских трошкова даватеља *leasing*-а.

Како је MPC 17 ступио на снагу дана 1. сјјечња 1984. године, описано ново поимање посла финансијског и посла оперативног леасинга почело се у пословној пракси, особито на новим тржиштима *leasing*-а, ширити у другој половини осамдесетих година 20. столјећа – у вријеме у које је UNIDROIT већ био довршавао свој вишегодишњи рад на Конвенцији о међународном финансијском леасингу (*UNIDROIT Convention on International Financial*

¹⁰³ Најам (енгл. *lease*; њем. *Leasingverhältnis*) је према т. 4. MPC-а 17 „уговор на темељу којег најмодавац преноси на најмопримца, као замјену за плаћање или низ плаћања, право употребе неког средства у договореном раздобљу“. Рачуноводственим појмом најма нису обухваћени само уговор о најму, уговор о закупу и уговор о *leasing*-у као поједини уобичајени типови уговора о пријеносу права употребе, већ читав низ различитих типова уговора који се односе на временски ограничени наплатни пријенос права употребе неког средства у економском смислу, и то неовисно о томе је ли пријенос права употребе неког средства примарна сврха тог уговора или уговор има неку другу сврху за чије остварење је потребно и наплатно пренијети право употребе на неком средству. Рачуноводственим појмом најма обухваћени су, примјерице, и уговори о лиценцији, уговори о најам-купњи, уговори о испоруци топлинске енергије, уговори о оутсоурингу, као и сви други уговори „који нису номинално идентифицирани као најмови“, али се њима временски ограничено и наплатно преноси право употребе неког средства. Види о томе у: Тот, И., *op. cit.* у бил. 1, стр. 105–106.

Leasing / Convention d'UNIDROIT sur le crédit-bail international; даље у тексту: CIFL) која је усвојена у Ottawa, 1988. године.¹⁰⁴

2.8. Појам *leasing*-а према CIFL-у

Творци CIFL-а су рјешења CIFL-а примарно моделирали по узору на одредбе дијела 2.A UCC-а. Међутим, полазећи од Vancil-овог појма финансијског најма као најма пуне амортизације, одредбом чл. 1. ст. 2. т. ц) CIFL-а је као једно од кључних обиљежја „посла финансијског *leasing*-а“ (енгл. *financial leasing transaction*; франц. *l'opération de crédit-bail*) истакнуто да је накнада за лизинг усмјерена на амортизацију цјелокупних или значајног дијела трошкова опреме.¹⁰⁵ Дакле, премда су као узор за одредбе CIFL-а узете одредбе UCC -а, одредбом чл. 1. ст. 2. т. ц) CIFL-а је посао финансијског лизинга дефиниран истицањем обиљежја које је у пословној пракси у САД-у давно већ престало бити кључно обиљежје најма с финансирањем (енгл. *finance lease*).¹⁰⁶

Творци CIFL-а били су вођени мишљу да су за разграничење посла финансијског *leasing*-а од „класичног“ најма одлучна два чимбеника. С једне стране, одлучујућом су оцијенили улогу приматеља *leasing*-а који самостално изабире опрему и добављача, због чега је даваатељ *leasing*-а лишен уобичајених обиљежја права власништва, а интерес у послу му је сведен искључиво на онај финансијске природе који се односи на надокнаду његове капиталне инвестиције.¹⁰⁷ С друге стране, одлучним су сматрали што плаћање накнаде за *leasing* није тек протучинидба за употребу опреме, као што је то случај у

¹⁰⁴ Доступно на: UNIDROIT, UNIDROIT Convention on International Financial Leasing, <http://www.unidroit.org/leasing-ol/leasing-english> (14.4.2017), те на: UNIDROIT, Convention d'UNIDROIT sur le crédit-bail international, <http://www.unidroit.org/leasing-ol/leasing-french> (14.4.2017).

¹⁰⁵ Према одредби чл. 1. ст. 2. CIFL-а, обиљежја посла финансијског *leasing*-а су: „(а) приматељ *leasing*-а специфицира опрему и изабире добављача не ослањајући се примарно на вјештине и просудбу даватеља *leasing*-а; (б) даваатељ *leasing*-а прибавља опрему у вези с уговором о *leasing*-у који је према знању добављача склопљен или би требао бити склопљен између даватеља *leasing*-а и приматеља *leasing*-а; и (ц) најамнине које се плаћају према уговору о *leasing*-у обрачунате су на начин који посебно узима у обзир амортизацију цјелокупних или значајног дијела трошкова опреме.“

¹⁰⁶ На тај проблем указује и Schroth који истиче да послови финансијског *leasing*-а у смислу CIFL-а, због њиховог обиљежја да узимају у обзир амортизацију цјелокупних трошкова опреме, не могу бити финансијски најмови у смислу UCC-а (Schroth, *op. cit.* у бил. 18, стр. 330).

¹⁰⁷ UNIDROIT, Draft Convention on International Financial Leasing as adopted by a Unidroit committee of governmental experts on 30 April 1987 with Explanatory Report prepared by the Unidroit Secretariat, UNIDROIT 1987 – Study LIX – Doc. 48, Rim, 1987. (dalje u tekstu: Komentar CIFL-a), § 32, стр. 23–24.

типичном најму, већ оно служи амортизацији капиталне инвестиције даватеља *leasing*-а.¹⁰⁸

Творцима *CIFL*-а није промакло замијетити да се и послом оперативног *leasing*-а све чешће почео поимати посао који се подузима на истовјетни начин као и финансијски најам у пословној пракси у САД-у. Тако је у Коментару *CIFL*-а истакнуто да се „недвојбено значајан дио послова оперативног *leasing*-а подузима од стране најмодаваца који поступају точно на исти начин како би поступали и у *full-pay-out* финансијским најмовима, посебно у пословима изнајмљивања контејнера“;¹⁰⁹ као и да је „у бројним случајевима могуће са сигурношћу утврдити је ли нека врста најма финансијски најам или оперативни најам само овисно о томе што се у коначници догађа с 20% до 30% остатка вриједности“;¹¹⁰ те да су „новијим развојем на тржишту *leasing*-а значајно замагљене границе разграничења финансијског *leasing*-а и оперативног *leasing*-а“.¹¹¹ Унаточ томе творци *CIFL*-а одлучили су ипак из поља примјене *CIFL*-а искључити посао оперативног *leasing*-а.

Два су разлога због којих су творци *CIFL*-а били у двојби би ли предметом *CIFL*-а требао бити само посао финансијског *leasing*-а или и посао оперативног *leasing*-а. Један је тај што се сматрало да је у послу оперативног *leasing*-а накнада за *leasing* најчешће само протучинидба за право употребе опреме и да она нема функцију амортизације инвестицијских трошкова даватеља *leasing*-а, због чега у послу оперативног *leasing*-а најчешће не би постојало једно од два обиљежја посла финансијског *leasing*-а који га разликују од посла најма.¹¹² Други разлог је што су творци *CIFL*-а сматрали да је посао оперативног *leasing*-а типично двострани посао између даватеља *leasing*-а и приматеља *leasing*-а, а да је тространи однос између судионика посла *leasing*-а у правилу карактеристичан само за посао финансијског *leasing*-а.¹¹³ Одлучујући разлог због којег су творци *CIFL*-а били одлучили уредити само посао финансијског *leasing*-а била је идеја да би *CIFL* требао финансијски *leasing* уредити на начин „који ће омогућивати да га се као атипични најам једном и заувјек разграничи од њему сусједних правних концепата с којима се он претходно знао погрешно поистовјећивати“.¹¹⁴

CIFL је знатно утјецао на прописе еуропских држава које су законом уредиле поједине обвезноправне аспекте посла *leasing*-а. Значај *CIFL*-а као узора при изради националних прописа је и већи од њезина значаја као правног извора којим се уређују приватноправни аспекти посла прекограничног *leasing*-а. Наиме,

¹⁰⁸ Исто, § 32, стр. 24.

¹⁰⁹ Исто, § 35, стр. 25.

¹¹⁰ Исто.

¹¹¹ Исто, § 37, стр. 26, и § 52, стр. 32.

¹¹² Исто, § 35, стр. 25.

¹¹³ Исто, §§ 35–37, стр. 25–26, и §§ 5-53, стр. 32.

¹¹⁴ Исто, § 35, стр. 25.

CIFL јест ступила на снагу, но до травња 2017. године ратифицирало ју је или јој је приступило тек десет држава.¹¹⁵

Осим што *CIFL* није заживјела као извор права примјењив на прекогранични *leasing*, творци *CIFL* -а нису успјели ни у намјери да се финансијски *leasing* „једном и заувјек разграничи од њему сусједних правних концепата“. Процват посла оперативног *leasing*-а у државама које примјењују MPC 17 као рачуноводствени стандард довео је до застарјелости концепата *CIFL*-а због чега је мало вјеројатно да ће бити нових држава уговорница *CIFL*-а.

2.9. Појам *leasing*-а према УМЛ-у

У студеноме 2008. године у окриљу *UNIDROIT*-а усвојен је Модел-закон о најму (даље у тексту: УМЛ)¹¹⁶ којим је и *UNIDROIT* прихватио чињеницу да се посао *leasing*-а на тржишту *leasing*-а јавља и као посао неизравног *leasing*-а који није утемељен на начелу пуне амортизације инвестицијских трошкова, односно као посао оперативног *leasing*-а за који је карактеристична дјеломична амортизација инвестицијских трошкова даваатеља *leasing*-а. Наиме, при изради УМЛ-а, супротно ранијим схваћањима израженим у одредбама *CIFL*-а, *UNIDROIT* је прихватио стајалиште да накнада за *leasing* и у послу оперативног *leasing*-а има функцију амортизације инвестицијских трошкова даваатеља *leasing*-а, као и стајалиште да се посао финансијског и оперативног *leasing*-а не разликују према броју судионика у послу *leasing*-а, већ искључиво према опсегу амортизације инвестицијских трошкова даваатеља *leasing*-а путем накнаде за *leasing*. Одредбама УМЛ-а је међутим пропуштена прилика да се уклони терминолошка конфузија с рачуноводственим појмовима.

Наиме, одредбом чл. 2. УМЛ-а дефиниран је „финансијски најам“ (енгл. *financial lease*; франц. *location-financement*),¹¹⁷ као најам који се од типичног најма

¹¹⁵ *CIFL* је на снагу ступила дана 1. свибња 1995. године, а до дана 14. травња 2017. године ратифицирали су је Француска, Италија, Нигерија и Панама, док су јој приступиле Бјелорусија, Мађарска, Латвија, Руска Федерација, Украјина и Узбекистан. Од четрнаест држава потписница, *CIFL* нису ратифицирале Белгија, Чешка, Финска, Гана, Гвинеја, Мароко, Филипини, САД, Словачка и Танзанија. Опширније на: *UNIDROIT, Leasing – Convention, Status*, <http://www.unidroit.org/status-leasing-conv-1988> (14.4.2017).

¹¹⁶ *UNIDROIT* Модел-закон о најму (*UNIDROIT Model Law on Leasing / Loi type d'UNIDROIT sur la location et la location-financement*), Рим, 2008, доступно на: *UNIDROIT, UNIDROIT Model Law on Leasing*, <http://www.unidroit.org/instruments/leasing/model-law> (14.4.2017), те на: *UNIDROIT, Loi type d'UNIDROIT sur la location et la location-financement*, <http://www.unidroit.org/leasing-model-lwa-official-languages/credit-bail-loi-type-fr> (14.4.2017).

¹¹⁷ Према одредбама чл. 2. УМЛ -а, најам је „посао у којем једна особа одобрава другој особи право посједовања и употребе добра за одређено раздобље у замјену за најамнине“, а финансијски најам је „најам, с или без опције купње цјелокупног или дијелова добра, који укључује следећа обиљежја: (а) најмопримац специфицира добро

(енгл. *lease*; франц. *location*) разликује по томе што у послу финансијског најма најамнине служе амортизацији инвестицијских трошкова најмодавца и по томе што је у послу финансијског најма судионик посла и добављач као трећа особа коју изабире најмопримац и од којег најмодавац прибавља робу ради давања у финансијски најам.¹¹⁸ Поред обиљежја „финансијског најма“ која се односе на тространи однос судионика у послу, обиљежје „финансијског најма“ према одредби чл. 2. УМЛ-а јест и да најамнине „узимају или не узимају у обзир“ амортизацију „цјелокупне или значајног дијела инвестиције најмодавца“. Ријеч је о значајној новини у односу на одредбу чл. 1. ст. 2. т. ц) *CIFL*-а јер је одредбом чл. 2. УМЛ-а под појам финансијског најма подведен и најам у којему су најамнине усмјерене на амортизацију инвестицијских трошкова најмодавца, али који није утемељен на начелу пуне амортизације, већ се њиме постиже дјеломична амортизација инвестицијских трошкова даватеља *leasing*-а. Такођер, одредбама чл. 2. УМЛ-а под појам финансијског најма подведен је сваки посао који има у тим одредбама описана обиљежја, неовисно о томе има ли најмопримац у том послу опцију купње предмета најма или не. Према Коментару УМЛ-а, ове двије измјене у односу на дефиницију посла финансијског *leasing*-а из одредбе чл. 1. ст. 2. *CIFL*-а учињене су како би се појмом „финансијског најма“ у смислу УМЛ-а могао обухватити и „оперативни најам“ (енгл. *operating lease*; франц. *location-exploitation*).¹¹⁹

Дакле, одредбама УМЛ-а и посао финансијског и посао оперативног леасинга обједињен је једним појмом, „финансијски најам“, којим изразом УМЛ суштински означава сваки посао неизравног *leasing*-а. Коментар УМЛ-а томе додаје да се и двострани однос између најмодавца и најмопримца може подвести под појам „финансијског најма“, али само у случају који се односи на „поновни најам“ (енгл. *re-lease*; франц. *reloue*) о којему је ријеч кад најмодавац по истеку

и изабире добављача; (б) најмодавац прибавља добро у вези с најмом, а добављач зна за ту чињеницу; и (ц) најамнине или друге накнаде које се имају платити на основу најма узимају или не узимају у обзир амортизацију цјелокупне или значајног дијела инвестиције најмодавца.“

¹¹⁸ UNIDROIT, *UNIDROIT Model Law on Leasing – Official Commentary*, UNIDROIT 2010 – Study LIXA – Doc. 24, Rim, 2010., доступно на: <http://www.unidroit.org/english/documents/2010/study59a/s-59a-24-e.pdf> (14.4.2017.) (даље у тексту: Коментар УМЛ-а), § 19, стр. 8.

¹¹⁹ Исто, § 20, стр. 8. Тумачење да се одредбе УМЛ-а односе и на посао оперативног *leasing*-а прихваћено је и у литератури, примјерице: Castillo-Triana, R., *Understanding the UNIDROIT Model Law on Leasing*, *Journal of Equipment Lease Financing*, vol. 29, бр. 2/2011, стр. 4; Hauck, B., *The Scope of the UNIDROIT Model Law on Leasing*, *Uniform Law Review*, vol. 14, бр. 3/2009, стр. 633; Спасић, И., *UNIDROIT – Допринос унификацији неких од најважнијих питања међународног трговинског права*, Страни правни живот, вол. 55, бр. 2/2009, стр. 41; Stanford, M. J., *UNIDROIT's Preparation of a Model Law on Leasing: the Crossing of New Frontiers in the Making of Uniform Law*, *Uniform Law Review*, vol. 14, бр. 3/2009, стр. 590–591.

првог финансијског најма предмет најма поновно изнајмљује другом најмопримцу.¹²⁰ Дакле, појмом „финансијског најма“ према одредби чл. 2. УМЛ-а обухваћен је и посао неизравног (и финансијског и оперативног) *leasing*-а и посао поновног изравног (и финансијског и оперативног) *leasing*-а. Међутим, није обухваћен посао почетног изравног *leasing*-а који се у контексту одредаба УМЛ-а сматра „најмом“, но не и „финансијским најмом“.

3. Сувремени појам посла оперативног *leasing*-а

У данашњој пословној пракси на подручју Еуропе се називом оперативни *leasing* означава посебан уговорни модел уговора о *leasing*-у с дјеломичном амортизацијом инвестицијских трошкова даватеља *leasing*-а. Међутим, у сувременој еуропској економској и правној литератури превладавају ранија стајалишта о послу оперативног *leasing*-а која не одговарају поимању тог посла у сувременој пословној пракси. У наставку се стога најприје анализира сувремени појам посла оперативног *leasing*-а како тај посао разумејева еуропска пословна пракса, а затим се критички приступа стајалиштима заступљеним у литератури.

3.1. Посао оперативног *leasing*-а у сувременој еуропској пословној пракси

Прихвати ли се да се из стајалишта *Leaseurope*, као удружења четрдесет и шест националних удружења *leasing* друштава из тридесет и три еуропске државе,¹²¹ може закључивати о томе како еуропска пословна пракса данас опћенито поима појавне облике посла *leasing*-а и њихова обиљежја, произлази да еуропска пословна пракса опћенито стоји на стајалишту да је посао оперативног *leasing*-а различит посао и од посла најма и од посла финансијског *leasing*-а. *Leaseurope* у својим статистичким извјештајима не приказује одвојене податке за посао финансијског *leasing*-а (енгл. *finance leasing*) и посао оперативног *leasing*-а (енгл. *operating leasing*), али у њима наглашава да се подаци односе и на један и на други појавни облик посла *leasing*-а, док се подаци који се односе на краткорочне најмове (енгл. *short term rentals*) приказују у тим извјештајима одвојено од података који се односе на послове *leasing*-а (енгл. *leasing*).¹²² Рјечници и методолошке биљешке које прате те статистичке извјештаје, посао оперативног леасинга редовито дефинирају као посао *leasing*-а који се подузима на истовјетан начин као и посао финансијског

¹²⁰ Кomentar UML-a, §§ 21–22, стр. 9.

¹²¹ Према: Leaseurope, About us, <http://www.leaseurope.org/index.php?page=about-us> (14.4.2017).

¹²² Види: Leaseurope, *Annual Survey 2014*, доступно на: <http://www.leaseurope.org/uploads/documents/stats/European%20Leasing%20Market%202014.pdf> (14.4.2017), стр. 2.

leasing-а, а који се од посла финансијског *leasing*-а разликује: (i) по томе што у послу оперативног *leasing*-а за приматеља *leasing*-а у правилу не постоји могућност купње објекта *leasing*-а; (ii) по томе што је, у случајевима у којима та могућност постоји, цијена објекта *leasing*-а виша него што би то био случај у послу финансијског *leasing*-а; (iii) те по томе што посао оперативног *leasing*-а чешће него ли посао финансијског леасинга укључује и додатне услуге повезане с упорабом објекта *leasing*-а, као што су то услуге осигурања, одржавања и замјене дијелова објекта *leasing*-а.¹²³

Корисно је промотрити поимање посла оперативног *leasing*-а и у пословној пракси у појединим еуропским државама.

У Уједињеном Краљевству појам *operating lease* раби се, с једне стране, као рачуноводствени појам којим је према националним рачуноводственим стандардима, на истовјетан начин као и у ASC-у 840 и MPC-у 17, означен сваки најам који није финансијски најам (енгл. *finance lease*), у рачуноводственом смислу тих појмова.¹²⁴ С друге стране, појмом *operating lease* уједно се означава и посао који се подузима као посао неизравног *leasing*-а покретнина, у континенталноевропском смислу, у којему најмопримац раби предмет најма тијekom раздобља најма које је релативно кратко у односу на економски вијек предмета најма, при чему најамнине немају за сврху пуну амортизацију инвестицијских трошкова најмодавца, а предмет најма по истеку уговореног раздобља најма има одређени остатак вриједности.¹²⁵ Најмови који се рачуноводствено класифицирају као пословни најмови, и у Уједињеном Краљевству су више заступљени од најмова који се рачуноводствено класифицирају као финансијски најмови.¹²⁶

У Низоземској је израз оперативни леасинг (низ. *operationele leasing*) такођер у упораби и као рачуноводствени појам, са значењем пословног најма, и као израз којим се означава појавни облик посла леасинга који се од посла

¹²³ Види, примјерице: Leaseurope, *The Use of Leasing Amongst European SMEs 2015*, доступно на: https://leasingsolutions.bnpparibas.com/en/wp-content/uploads/sites/5/2016/01/leaseurope_repo_t2966.pdf (14.4.2017.), стр. 7.

¹²⁴ Усп.: Adams, J. N., *Commercial Hiring and Leasing*, Butterworths, London – Edinburgh, 1989, стр. 53; Liu, G., *Finance Leasing in International Trade*, докторски рад, Birmingham Law School, University of Birmingham, Birmingham, 2010, стр. 18.

¹²⁵ Усп.: Adams, *op. cit.* у бил. 125, стр. 12–13; Harris, D. R., *Bailment*, у: Guest, A. G. (ur.), *Chitty on Contracts – Volume II – Specific Contracts*, Sweet & Maxwell, London, 1994, стр. 140; Liu, *op. cit.* у бил. 125, стр. 24.

¹²⁶ Усп.: Beattie, V., Goodacre, A., Thomson, S., *Operating Leases and the Assessment of Lease-Debt Substitutability*, *Journal of Banking and Finance*, vol. 24, бр. 3, стр. 429; Beattie, V., Goodacre, A., Thomson, S., *International Lease Accounting Reform and Economic Consequences: The Views of UK Users and Preparers*, *International Journal of Accounting*, vol. 41, бр. 1/2006, стр. 75; Lückerrath-Rovers, M. *Operating-Lease Disclosures – An Empirical Investigation*, докторски рад, Erasmus University Rotterdam, Rotterdam, 2007, стр. 14.

финанцијског *leasing*-а (низ. *financiële leasing*) разликује по томе што је уговор о *leasing*-у у послу оперативног *leasing*-а *non-full-pay-out* уговор.¹²⁷ Низоземска национална рачуноводствена класификација најмова раби конкретне критерије разврставања најмова, у битноме истовјетне онима садржаним у ASC-у 840,¹²⁸ а и на низоземском тржишту *leasing*-а су у већој мјери заступљени појавни облици посла *leasing*-а који се рачуноводствено класифицирају као пословни најмови.¹²⁹

Према статистичким подацима њемачког удружења *leasing* друштвава (*Bundesverband Deutscher Leasing-Unternehmen*; даље у тексту: *BDL*) за 2014. годину,¹³⁰ на њемачком тржишту *leasing*-а те године у укупној вриједности склопљених уговора о *leasing*-у с удјелом од 48% превладавали су уговори о финансијском *leasing*-у (њем. *Finanzierungsleasing*), док је 12% отпадало на уговоре о најам-купњи (њем. *Mietkauf*), а 40% на уговоре о оперативном *leasing*-у (њем. *Operatingleasing*). Из ових података само наизглед произлази да је ситуација на њемачком тржишту *leasing*-а битно другачија у односу на остала проматрана тржишта. Наиме, подаци о удјелу уговора о финансијском *leasing*-у односе се на „уредбама сукладне уговоре о *leasing*-у“,¹³¹ а они се у њемачком праву рачуноводствено третирају на истовјетан начин на који се рачуноводствено третирају пословни најмови у саставу MPC-а 17 и ASC-а 840.¹³² Од наведена три појавна облика посла *leasing*-а на њемачком тржишту, само су уговори о најам-купњи уговори за које у њемачком праву вриједи истовјетан рачуноводствени третман који према MPC-у 17 вриједи за финансијске најмове, односно према ASC-у 840 за капиталне најмове. Уговорима о финансијском *leasing*-у обухваћени су и уговори о финансијском *leasing*-у с пуном и уговори о финансијском *leasing*-у с дјеломичном амортизацијом,¹³³ при чему ваља имати на уму да су и уговори о финансијском *leasing*-у с дјеломичном амортизацијом (њем. *Teilamortisationsverträge*) утемељени на начелу пуне амортизације, једнако као и уговори о финансијском *leasing*-у с пуном амортизацијом (њем. *Vollamortisationsverträge*).

¹²⁷ Усп.: Fink у: Büschgen, *op. cit.* у биљ. 74, стр. 888; Faber, D., Schuijling, B., *Financial Leasing and Its Unification by UNIDROIT*, *Electronic Journal of Comparative Law*, vol. 14, бр. 3/2010, стр. 2; Faber, D., Schuijling, B., *Leasing under Dutch Law*, *Uniform Law Review*, vol. 16, бр. 1–2/2011, стр. 374–375; Herst, *op. cit.* у биљ. 72, стр. 147; Lückerrath-Rovers, *op. cit.* у биљ. 127, стр. 42–43.

¹²⁸ За поредбу низоземских националних рачуноводствених стандарда с FAS-ом13 (ASC-ом 840) и MRS-ом 17 види: Lückerrath-Rovers, *op. cit.* у биљ. 127, стр. 42–43.

¹²⁹ Усп.: Herst, *op. cit.* у биљ. 72, стр. 5; Lückerrath-Rovers, *op. cit.* у биљ. 127, стр. 61.

¹³⁰ Mudersbach, M. (ur.), *Leasing 2015*, BDL, Berlin, 2015, стр. 37–38.

¹³¹ Исто, стр. 38.

¹³² О рачуноводственом третману *leasing*-а у њемачком праву који се разликује у односу на рачуноводствени третман *leasing*-а према међународним рачуноводственим стандардима види у: Тот, *op. cit.* у биљ. 1, стр. 127–137, те тамо цитираној литератури.

¹³³ Mudersbach, *op. cit.* у биљ. 131, стр. 38.

Уговорима о оперативном *leasing*-у разумијевају се у њемачкој пословној пракси уговори о *leasing*-у који нису утемељени на начелу пуне амортизације, услијед чега даваатељ *leasing*-а мора подузети више послова *leasing*-а или и других послова у вези с истим објектом *leasing*-а како би у потпуности надокнадио своје инвестицијске трошкове.¹³⁴ Према стајалиштима *BDL*-а уговор о оперативном *leasing*-у је уговор о *leasing*-у с дјеломичном амортизацијом инвестицијских трошкова даваатеља *leasing*-а у којему даваатељу *leasing*-а остаје неамортизирани остатак вриједности.¹³⁵ Стога се у пословној пракси истиче да је у послу оперативног *leasing*-а инвестицијски ризик дијелом пренесен на приматеља *leasing*-а, а дијелом га у погледу неамортизираног остатка вриједности објекта *leasing*-а сноси даваатељ *leasing*-а.¹³⁶ У њемачкој пословној пракси се уговори о оперативном *leasing*-у понегдје називају и „уговорима о *leasing*-у с отвореним остатком вриједности“ (њем. *Leasing-Verträge mit offenen Restwerten*).¹³⁷

Истовјетно је поимање и посла оперативног *leasing*-а и уговора о оперативном *leasing*-у у аустријској пословној пракси гдје се послом оперативног *leasing*-а такођер сматра посао у којему протеклом једног склопљеног уговора о оперативном *leasing*-у остаје неамортизирани остатак вриједности који се не надокнађује од истог приматеља *leasing*-а.¹³⁸ Статистички подаци о удјелу посла оперативног *leasing*-а и посла финансијског *leasing*-а на аустријском тржишту нису доступни,¹³⁹ но оправдано је претпоставити да је ситуација на аустријском тржишту *leasing*-а успоређива с оном на њемачком тржишту *leasing*-а.

Такођер, и у швицарској пословној пракси се оперативним *leasing*-ом (њем. *Operating Leasing*) поима уговор о *leasing*-у с дјеломичном амортизацијом у

¹³⁴ Исто.

¹³⁵ BDL, Operating-Leasing, <https://bdl.leasingverband.de/leasing/leasing-a-z/operating-leasing> (14.4.2017).

¹³⁶ BDL, Investitionsrisiko, <https://bdl.leasingverband.de/leasing/leasing-a-z/investitionsrisiko> (14.4.2017).

¹³⁷ Примјерице у: Mudersbach, *op. cit.* у бил. 131, стр. 37. Такођер, примјерице, у брошурама њемачког *leasing* друштва Grenkeleasing AG међу уговорним моделима који се нуде приматељу *leasing*-а наводи се уговор о *leasing*-у моторног возила као „уговор с дјеломичном амортизацијом с отвореним остатком вриједности“ (њем. *Teilamortisationsvertrag mit offenem Restwert*): Grenke, W. (ur.), *Leasing-Fibel für Leasing-Nehmer*, Grenkeleasing AG, Baden-Baden, 2002, стр. 20; Grenke, W. (ur.), *Leasing-Fibel*, Grenkeleasing AG, Baden-Baden, 2006, стр. 17.

¹³⁸ Види: VÖL, *op. cit.* у бил. 91, стр. 7–8. Такођер, примјерице, Porsche Bank AG на својим мрежним страницама као обиљежје оперативног *leasing*-а наводи да ризик остатка вриједности и ризик уновчења објекта *leasing*-а у цијелости на *leasing* друштву: Porsche Bank, Operating Leasing, https://www.porschebank.at/leasing/operating_leasing (14.4.2017).

¹³⁹ Наиме, VÖL у својим извјештајима и студијама не приказују одвојено податке о заступљености посла оперативног и посла финансијског *leasing*-а.

којему је ризик остатка вриједности на даватељу *leasing-a*.¹⁴⁰ Обиљежја оперативног *leasing-a* у швицарској пословној пракси су: (i) уговор о *leasing-u* склапа се на одређено временско раздобље, при чему се уговара основно неотказиво раздобље *leasing-a* протеком којег приматељ *leasing-a* може отказати уговор о *leasing-y*;¹⁴¹ (ii) по престанку уговора о *leasing-u* приматељ *leasing-a* враћа објект леасинга или се на темељу остатка вриједности склапа нови уговор о *leasing-y*;¹⁴² (iii) ризик остатка вриједности је на даватељу *leasing-a* који пуну амортизацију може постићи продајом објекта *leasing-a* по истеку уговора;¹⁴³ (iv) као даватељи леасинга јављају се финансијске институције, али и произвођачи и дистрибутери;¹⁴⁴ (v) објект *leasing-a* рачуноводствено се приписује даватељу *leasing-a*;¹⁴⁵ (vi) обвеза одржавања објекта *leasing-a* је обвеза приматеља *leasing-a*.¹⁴⁶

Дакле, према својим фактичним и економским обиљежјима у еуропској пословној пракси се данас послом оперативног *leasing-a* разумијева посао неизравног *leasing-a* у којему се темељем уговора о *leasing-u* приматељ *leasing-a* обвезује даватељу *leasing-a* исплатити у оброцима накнаду за *leasing* којом се само дјеломично надокнађују инвестицијски трошкови даватеља *leasing-a*, при чему по истеку уговора остаје неамортизирани остатак вриједности за који приматељ *leasing-a* не јамчи даватељу *leasing-a*. Посао оперативног *leasing-a* у сувременој еуропској пословној пракси према својим обиљежјима одговара оној врсти најма с финансирањем (енгл. *finance lease*) који се у пословној пракси у САД-у називају *closed end* најмовима.

3.2. Оперативни *leasing* према стајалиштима еуропске литературе

Унаточ томе што је посао оперативног *leasing-a* са *supra* описаним обиљежјима данас у значајном опсегу присутан и на аустријском и на њемачком тржишту *leasing-a*, новија аустријска и њемачка литература и даље у жаришту свог интереса има само посао финансијског *leasing-a* као „прави“ финансијски *leasing*, односно уговоре о финансијском *leasing-u* као „уредбама сукладне уговоре о *leasing-u*“. У рецентној аустријској и њемачкој литератури редовито је обиљежјима посла оперативног *leasing-a* посвећено тек неколико редака који се

¹⁴⁰ Примјерице, у: Credit Suisse (ur.), *Leasing im Trend*, Credit Suisse Group AG, Zürich, 2006, стр. 11; Vontobel, N., *Leasingmarkt Schweiz – Fakten und Trends*, Credit Suisse Group AG, Zürich, 2013, стр. 10.

¹⁴¹ Vontobel, *op. cit.* у биљ. 141, стр. 10. и 28.

¹⁴² Исто, стр. 7.

¹⁴³ Исто, стр. 9. и 28.

¹⁴⁴ Исто, стр. 9.

¹⁴⁵ Исто, стр. 9. и 10.

¹⁴⁶ Исто, стр. 10. и 28.

могу свести на дванаест тврдњи које су се истицале и у старијој литератури објављеној у раздобљу у којем се посао оперативног *leasing*-а није био знатније развио на аустријском и њемачком тржишту.

Редовито се у литератури о послу оперативног *leasing*-а наводи: (i) уговор о оперативном *leasing*-у се склапа на неодређено вријеме, а рјеђе и на одређено вријеме при чему се као трајање раздобља употребе објекта *leasing*-а редовито уговара временско раздобље краће од економског вијека објекта *leasing*-а, а због чега је уговор о оперативном *leasing*-у краткорочан уговор; (ii) уговор о *leasing*-у може се у свако доба отказати; (iii) путем накнаде за *leasing* не постиже се потпуна надокнада инвестицијских трошкова даватеља *leasing*-а, већ даватељ *leasing*-а потпуно надокнаду инвестицијских трошкова може остварити само склапањем више уговора о истом објекту *leasing*-а; (iv) као даватељи *leasing*-а редовито се појављују произвођачи или дистрибутери објекта *leasing*-а, а не и *leasing* друштва као финансијске институције; (v) ради се о послу изравног *leasing*-а којему редовито недостаје специфичан тространи однос који постоји међу судионицима посла финансијског *leasing*-а; (vi) оброци накнаде за *leasing* су упоредиви с тржишним најамнинама; (vii) инвестицијски ризик у цијелости сноси даватељ *leasing*-а; (viii) ризик случајне пропасти или оштећења објекта *leasing*-а редовито остаје на даватељу *leasing*-а; (ix) обвеза одржавања објекта *leasing*-а је обвеза даватеља *leasing*-а; (x) објект *leasing*-а се порезноправно и рачуноводствено приписује даватељу *leasing*-а; (xi) за разлику од финансијског *leasing*-а, оперативни *leasing* није облик финансирања, те нема функцију финансирања; (xii) господарска важност оперативног *leasing*-а мања је у односу на финансијски *leasing*.¹⁴⁷

Наведена обиљежја посла оперативног *leasing*-а редовито се у аустријској и њемачкој литературу утврђују као разликовна обиљежја у односу на карактеристична обиљежја посла финансијског *leasing*-а. Претходно томе се карактеристична обиљежја посла финансијског *leasing*-а редовито утврђују као разликовна обиљежја наспрам посла најма и посла купопродаје. При томе се најприје утврђује што је посао *leasing*-а насупрот послу купопродаје и закључује да посао *leasing*-а није посао купопродаје јер му је сврха привремени наплатни пријенос ствари ради употребе, а не трајни пријенос права власништва на тој ствари. Потом се посао финансијског *leasing*-а упоређује с карактеристичним обиљежјима посла најма. Након утврђивања разликовних обиљежја у односу и на посао најма изналази се закључак о свим карактеристичним обиљежјима које би посао морао имати да би био послом финансијског *leasing*-а. Након тога, примјеном приступа суштински истовјетног ономе који је примијенио Ванцил, закључује се да је посао оперативног *leasing*-а сваки посао *leasing*-а који није посао финансијског *leasing*-а.

¹⁴⁷ Иццпан преглед аустријске и њемачке литературе у којој се наведена обиљежја истичу као обиљежја посла оперативног *leasing*-а, види у: Тот, *op. cit.* у бил. 1, стр. 209–212.

Како су се обиљежја посла финансијског *leasing*-а претходно томе утврдила његовим разграничењем од посла најма, долази се до закључка да посао оперативног *leasing*-а није ништа друго него ли посао најма. За уговор о оперативном *leasing*-у закључује се да је он: „уобичајени уговор о најму“ (њем. *gewöhnliche Mietverträge; normale Mietverträge*)¹⁴⁸ или „чисти најам“ (њем. *reine Miete*),¹⁴⁹ а за израз „оперативни *leasing*“ да је он „сувремени назив за најам у конвенционалном смислу“ (њем. *eine moderne Bezeichnung für Miete im herkömmlichen Sinn*).¹⁵⁰

Описана метода приступа анализи обиљежја посла финансијског *leasing*-а, као недвојбено најистакнутијег појавног облика посла *leasing*-а због чега је он континуирано у примарном фокусу правне знаности, има за посљедицу да се разматрања о послу оперативног *leasing*-а искључују из сваког даљњег разматрања о послу *leasing*-а јер се посао финансијског *leasing*-а поистовјећује с послом *leasing*-а опћенито, а посао оперативног *leasing*-а изједначаје с послом најма. Редовито се у литератури, након што се утврди да је посао оперативног *leasing*-а по својим обиљежјима најам, посао оперативног *leasing*-а не анализира исцрпније већ се од њега ограђује наводом да ће се „рад у наставку бавити само

¹⁴⁸ Тако: Ackermann у: Martinek/Stoffels/Wimmer-Leonhardt, *op. cit.* у биљ. 74, стр. 358; Barth, P., Dokalik, D., Potyka, M., *Das Allgemeine bürgerliche Gesetzbuch*, Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, Wien, 2014, стр. 610; Beckmann, R. M. у: Martinek/Stoffels/Wimmer-Leonhardt, *op. cit.* у биљ. 74, стр. 205; Büschgen у: Büschgen, *op. cit.* у биљ. 74, стр. 13; Csáky, *op. cit.* у биљ. 74, стр. 13; Emmerich, V., *BGB – Schuldrecht – Besonderer Teil*, C. F. Müller, Heidelberg, 2015, стр. 114; Engel, *op. cit.* у биљ. 74, стр. 8; Fischer-Czermak, *op. cit.* у биљ. 74, стр. 9; Gitter, *op. cit.* у биљ. 81, стр. 352; Graf von Westphalen у: Graf von Westphalen, *op. cit.* у биљ. 74, стр. 48; Hennrichs у: Hennrichs *et al.*, *op. cit.* у биљ. 74, одл. 207; Jochum у: Martinek/Stoffels/Wimmer-Leonhardt, *op. cit.* у биљ. 74, стр. 877; Koch у: MünchKomm III, *op. cit.* у биљ. 74, одл. 5; Kügel у: Büschgen, *op. cit.* у биљ. 74, стр. 81; Martinek, *op. cit.* у биљ. 83, стр. 66; Martinek у: Martinek/Stoffels/Wimmer-Leonhardt, *op. cit.* у биљ. 74, стр. 35; Nademleinsky у: Schwimann, M. (ur.), *ABGB Taschenkommentar*, LexisNexis Verlag, Wien, 2010, стр. 783; Peters, Schmid-Burgk, *op. cit.* у биљ. 74, стр. 16; Reinking у: Dauner-Lieb, Langen, *op. cit.* у биљ. 74, одл. 12; Schopper, Skarics у: Apathy *et al.*, *op. cit.* у биљ. 74, стр. 19; Schweitzer, R., *Leasingentscheidung in Kapitalgesellschaften*, Deutscher Universitäts Verlag, Wiesbaden, 1992, стр. 2; Skusa, N. R., *Handbuch Leasing*, Walter De Gruyter, Berlin, 2012, стр. 27; Stoffels у: Staudinger, *op. cit.* у биљ. 74, стр. 22; Tonner, N., *Leasing im Steuerrecht*, C. F. Müller Verlag, Heidelberg, 2014, стр. 15; Weidenkaff у: Palandt, *op. cit.* у биљ. 74, стр. 721; Zeres, T., *Bürgerliches Recht*, Springer, Berlin – Heidelberg, 2010, стр. 220.

¹⁴⁹ Тако: Fink, *op. cit.* у биљ. 78, стр. 17; Scharff у: Beckmann, Scharff, *op. cit.* у биљ. 74, стр. 5.

¹⁵⁰ Тако: Papst, S., *Leasing: Steuerrecht, Handelsrecht, internationale Rechnungslegung*, Verlag Österreich, Wien, 2006, стр. 20; Spori у: Kramer, *op. cit.* у биљ. 78, стр. 240.

финансијским *leasing*-ом“.¹⁵¹ За замијетити је да посао оперативног *leasing*-а остаје на тај начин искључен не само из правног разматрања о послу *leasing*-а, већ и из сваког правног разматрања опћенито. Наиме, правна књижевност која се искључиво бави уговорима о најму редовито ни не спомиње уговор о оперативном *leasing*-у.¹⁵²

Ваља споменути да је једино, од бројних аутора из доступне литературе, овакав приступ разматрању појавних облика посла *leasing*-а критизирао низоземски економист *Herst*, и то већ у свом дјелу објављеном 1984. године.¹⁵³ Критичан према постојећој низоземској економској литератури, *Herst* је већ тада истицао да је погрешан приступ према којему се наглашавају разлике финансијског и оперативног *leasing*-а, а занемарују њихова заједничка обиљежја.¹⁵⁴

Само се поједини наводи аустријске и њемачке литературе о обиљежјама посла оперативног *leasing*-а подударају са стварним обиљежјама посла оперативног *leasing*-а у аустријској и њемачкој пословној пракси.¹⁵⁵ Међутим, у аустријској и њемачкој литератури о пословима *leasing*-а редовито се анализира и уговорни модел уговора о *leasing*-у који се у сувременој еуропској пословној пракси назива оперативним *leasing*-ом, али га литература не препознаје под називом оперативни *leasing*, већ под називом „уговор с обрачуном километраже“ (њем. *Kilometer-Abrechnungsvertrag*).

За уговор с обрачуном километраже карактеристично је да даваатељ *leasing*-а и приматељ *leasing*-а уговарају ограничење километраже моторног возила које је објект *leasing*-а. Приматељ *leasing*-а обвезује се вратити моторно возило по истеку уговора у стању које одговара уговореној укупној километражи моторног возила. Уговорено ограничење укупне километраже моторног возила је уз уговорено трајање уговора одлучан елемент за утврђивање предвидивог остатка вриједности моторног возила, а тиме и за израчун накнаде за *leasing* која се редовито одређује умањењем набавне вриједности моторног *leasing*-а за износ

¹⁵¹ Примјерице: Büschgen у: Büschgen, *op. cit.* у бил. 74, стр. 7; Fischer-Czermak, *op. cit.* у бил. 74, стр. 9; Jochum у: Martinek/Stoffels/Wimmer-Leonhardt, *op. cit.* у бил. 74, стр. 877; Schopper, Skarics у: Apathy *et al.*, *op. cit.* у бил. 74, стр. 19; Schweitzer, *loc. cit.* у бил. 149.

¹⁵² Примјерице: Blank, Н., Börstinghaus, U. P., *Miete – Das gesamte BGB-Mietrecht - Kommentar*, Verlag C.H. Beck, München, 2008.

¹⁵³ *Herst*, *op. cit.* у бил. 72.

¹⁵⁴ *Исцо*, стр. 5. Заједничка обиљежја посла финансијског и оперативног *leasing*-а која је *Herst* био идентифицирао су: (i) предметом оба посла су и потрошачка роба и инвестицијска опрема; (ii) у оба посла приматељ *leasing*-а је примарно заинтересиран за употребу, а не за стјецање права власништва; (iii) у оба посла даваатељ *leasing*-а постаје власником објекта лeасинга да би омогућио употребу приматељу *leasing*-а; (iv) раздобље употребе се и у оба посла равна према економском вијеку објекта *leasing*-а (*исцо*, стр. 7–8).

¹⁵⁵ Ријеч је о *supra* изнесеним обиљежјама под (i), (iii) и (x). О стварним обиљежјама посла оперативног *leasing*-а види: Тот, *op. cit.* у бил. 1, стр. 217–264.

предвидивог остатка вриједности моторног возила. Ако је приматељ *leasing*-а платио све уговорене мјесечне оброке накнаде за *leasing* и по истеку уговора даватељу *leasing*-а вратио моторно возило у стању које одговара уговореној укупној километражи моторног возила, приматељ *leasing*-а испунио је све своје уговорне обвезе те даватељ *leasing*-а нема према њему никаквих захтјева који би се тицали предвидивог остатка вриједности моторног возила. Дио почетних инвестицијских трошкова који даватељ *leasing*-а није надокнадио путем накнаде за *leasing* он надокнађује уновчењем остатка вриједности моторног возила након што му је моторно возило враћено по истеку уговора о *leasing*-у. Уговор с обрачуном километраже се у аустријској и њемачкој литератури означава посебним појавним обликом уговора о финансијском *leasing*-у (њем. *Finanzierungsleasingvertrag*) као засебног типа уговора. За разлику од „правог“ финансијског *leasing*-а, уговор с обрачуном километраже је у порезноправном погледу „уредбама несукладан уговор о *leasing*-у“ (њем. *nicht erlasskonforme Leasingvertrag*) јер не почива на начелу пуне амортизације инвестицијских трошкова даватеља *leasing*-а, већ је усмјерен на дјеломичну амортизацију инвестицијских трошкова даватеља *leasing*-а који у цијелости сноси ризик остатка вриједности објекта *leasing*-а. Како је тај ризик у цијелости на даватељу *leasing*-а, тако приматељ *leasing*-а нема обвезу плаћања разлике између ниже цијене моторног возила остварене уновчењем и вишег износа у вријеме склапања уговора о *leasing*-у калкулираног остатка вриједности моторног возила који је оно предвидиво требало имати по истеку уговора. Услијед тих својих обиљежја, уговори с обрачуном километраже у рачуноводственом се погледу класифицирају као пословни најмови у смислу МРС-а 17.¹⁵⁶

Уговорни модел уговора о *leasing*-у који се назива уговором с обрачуном километраже по својим обиљежјима одговара послу оперативног *leasing*-а у смислу тог појма у сувременој еуропској пословној пракси, односно одговара оној врсти најма с финансирањем (енгл. *finance lease*) који се у пословној пракси у САД-у називају *closed end* најмовима.

Правна књижевност и у другим еуропским државама заостаје за прихватањем сувременог појма оперативног *leasing*-а. Примјерице, и у талијанској се литератури посао оперативног *leasing*-а (тал. *leasing operativo*; *locazione operativa*) такођер традиционално сматрао појавним обликом двостраног *leasing*-а и појавним обликом произвођачког *leasing*-а,¹⁵⁷ а тиме и

¹⁵⁶ Подробије о обиљежјима уговора с обрачуном километраже види у: Тот, И., *Ризик уновчења објекта leasing-а у уговору о оперативном лeасингу моторног возила*, Зборник Правног факултета Свеучилишта у Риједи, вол. 38, бр. 1/2017, стр. 309–320, те тамо цитираној литератури.

¹⁵⁷ Усп.: Buonocore, V., *La locazione finanziaria*, Giuffrè Editore, Milano, 2008, стр. 29–30; Colino Mediavilla, J. L., *El "leasing" financiero en Italia*, Cuadernos de derecho y comercio, бр. 40, 2003, стр. 106; De Nicola, M., *La Rappresentazione delle Operazioni di Leasing in Bilancio*, Aracne Editrice, Roma, 2008, стр. 21; Frignani, A., Torsello, M., *Financial Leasing*

најмом (тал. *locazione*). Међутим он се данас у талијанској пословној пракси раби са значењем посла неизравног *leasing*-а без опције купње, на што се понегдје и указује у литератури.¹⁵⁸

Изнесена оцјена и критика сувремене аустријске, њемачке и талијанске литературе односи се и на литературу с подручја држава бивше СФРЈ у којој се редовито реципирају наводи о оперативном *leasing*-у из поредбене литературе. У хрватској правној литератури о послу оперативног *leasing*-а редовито се као обиљежја посла оперативног *leasing*-а истичу описана обиљежја из аустријске и њемачке литературе.¹⁵⁹ Поредба с аустријским и њемачким правом из које би се закључивало да је посао оперативног *leasing*-а заправо посао најма, а уговор о оперативном *leasing*-у увијек уговор о најму (њем. *Mietvertrag*), површна је и погрешна. Уговор о *leasing*-у у послу неизравног оперативног *leasing*-а у хрватској пословној пракси је редовито онај уговорни тип који се и у аустријском и њемачком праву назива уговором о *leasing*-у (њем. *Leasingvertrag*) као посебан уговорни тип, а за који уговорни тип се услијед изложеног повијесног и интердисциплинарног контекста у аустријском и њемачком праву као синоним раби и назив уговор о финансијском *leasing*-а (њем. *Finanzierungsleasingvertrag*).

4. Закључне напомене

Посао оперативног *leasing*-а, у сувременом смислу у којему се он појављује у еуропској пословној пракси, појавни је облик посла *leasing*-а који није утемељен на начелу пуне амортизације инвестицијских трошкова даватеља *leasing*-а. Инвестицијске трошкове, који су за даватеља *leasing*-а настали при набави објекта *leasing*-а ради омогућавања његове употребе приматељу *leasing*-а, даватељ *leasing*-а у послу оперативног *leasing*-а само дјеломично надокнађује из накнада које му се обвезује платити приматељ *leasing*-а. До потпуне амортизације својих инвестицијских трошкова, даватељ *leasing*-а долази тек подузимањем других послова с истим објектом *leasing*-а након што му је он враћен по истеку уговора о оперативном *leasing*-у склопљеног с првим приматељем *leasing*-а. У послу оперативног *leasing*-а инвестицијски ризик се редовито преноси на приматеља *leasing*-а у већем опсегу, али не и у цијелости. У послу оперативног *leasing*-а приматељ *leasing*-а не надокнађује износ остатка вриједности објекта *leasing*-а даватељу *leasing*-а нити му јамчи да ће он моћи уновчити враћени објект *leasing*-а на тржишту по цијени која одговара

in Italy, Uniform Law Review, vol. 16, бр. 1–2/2011, стр. 361; Martinek у: Martinek/Stoffels/Wimmer-Leonhardt, *op. cit.* у бил. 74, стр. 1055.

¹⁵⁸ Усп.: Buonocore, *op. cit.* у бил. 157, стр. 31–32; Caretta, A., *Il Leasing Operativo*, I quaderni di Assilea, бр. 13, *Suppl.*, 2000, стр. 1–3.; Martinek у: Martinek/Stoffels/Wimmer-Leonhardt, *op. cit.* у бил. 74, стр. 1055.

¹⁵⁹ Преглед стајалишта хрватске литературе о обиљежјима посла оперативног *leasing*-а види у: Tot, *op. cit.* у бил. 1, стр. 209–212.

калкулираном остатку вриједности објекта *leasing-a*. Ризик уновчења објекта *leasing-a* у послу оперативног леасинга искључиво је на даватељу *leasing-a*.

Уговор о оперативном *leasing-у* у савременом еуропском смислу тог појма одговара по својим обиљежјима уговорима о *leasing-у* у моделу уговора с обрачуном километраже (њем. *Kilometer-Abrechnungsvertrag*) који се у аустријском и њемачком праву означавају посебном врстом уговора о финансијском *leasing-у* (њем. *Finanzierungsleasingvertrag*), односно оној врсти уговора о најму с финансирањем (енгл. *finance lease*) из права у САД-у која се у пословној пракси у САД-у назива *closed end* или *walk away* најмовима.

Анализу правне природе и обиљежја уговора о оперативном *leasing-у* у домаћем праву примјеном успоредноправне методе потребно је проводити успоредбом уговора о оперативном *leasing-у* с уговором с обрачуном километраже, односно с уговором о *closed end* најму. Због своје примарне оријентације на разматрање уговора о финансијском *leasing-у*, домаћа литература при обради уговора о оперативном *leasing-у* ту везу с поредбеним уговорним моделима није препознала, што не зачуђује с обзиром на терминолошку збрку узроковану упорабом истих и сличних појмова у различитим дисциплинама коју се у овом раду настојало отклонити анализом еволуције уговорних модела и називља за те моделе у интердисциплинарном контексту.

*Ivan Tot, Ph.D., Senior Assistant
Faculty of Economics and Business
University of Zagreb*

THE CONTEMPORARY NOTION OF OPERATING LEASING TRANSACTION IN EUROPE

Summary

The subject of the paper is the analysis of historical development of operating leasing transaction and the identification of its contemporary notion in European business practice. Conducted study of United States, Austrian and German economic and legal literature points out to the different meanings of the terms operating leasing and operating lease. The paper argues that the use of similar terms in different scientific disciplines had resulted in a misunderstanding of the operating leasing transaction in domestic literature. The paper presents the results of the research conducted by the author in his doctoral thesis.

Key words: *operating leasing, operating lease, finance lease, closed end lease.*

Литература

- Adams, J. N., *Commercial Hiring and Leasing*, Butterworths, London – Edinburgh, 1989.
- Adkins, L. D., Bardos, T. B., *Leasing of Industrial Equipment*, The Business Lawyer, vol. 15, бр. 1, 1960.
- Adkins, L. D., Bardos, T. B., *The Leasing Transaction*, University of Illinois Law Forum, vol. 14, бр. 1, 1962.
- Ausness, R. C., *Strict Liability for Chattel Leasing*, University of Pittsburgh Law Review, vol. 48, бр. 1, 1987.
- Ayer, J. D., Clearing the Smog Surrounding Consumer Auto Leasing, Pacific Law Journal, vol. 6, бр. 2, 1975.
- Bailey, J. S., Dean, J. B., *Leveraged Leasing: An Alternative to Ownership of Major Farm Equipment*, North Dakota Law Review, vol. 50, бр. 1, 1974.
- Baker, L. N., Oil and Gas: Power of Lessee to Surrender Lease without Consent of Holder of Overriding Royalty, California Law Review, vol. 30, бр. 2, 1942.
- Barr, A. H., *Oil and Gas Interests as „Securities“*, California Law Review, vol. 26, бр. 3, 1938.
- Barth, P., Dokalik, D., Potyka, M., *Das Allgemeine bürgerliche Gesetzbuch*, Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, Wien, 2014.
- Baskes, R. S., *Tax Planning for Lease Transactions*, University of Illinois Law Forum, vol. 24, бр. 3, 1972.
- Beattie, V., Goodacre, A., Thomson, S., *Operating Leases and the Assessment of Lease-Debt Substitutability*, Journal of Banking and Finance, vol. 24, бр. 3.
- Beattie, V., Goodacre, A., Thomson, S., International Lease Accounting Reform and Economic Consequences: The Views of UK Users and Preparers, International Journal of Accounting, vol. 41, бр. 1, 2006.
- Beechy, T. H., *Quasi-Debt Analysis of Financial Leases*, The Accounting Review, vol. 44, бр. 2, 1969.
- Bender, H. J., *Leasing von Informationstechnologie*, Deutsche Universitäts Verlag, Gabler Verlag, Wiesbaden, 1994., стр. 96.; Büschgen, H. E., *Bankbetriebslehre – Bankgeschäfte und Bankmanagement*, Springer Fachmedien, Wiesbaden, 1998.
- Berden, A., *Pogodba o leasingu*, Univerzum, Ljubljana, 1978.
- Billingsley, R., Gitman, L. J. i Joehnk, M. D., *Personal Financial Planning*, Cengage Learning, Boston, 2016.
- Blank, H., Börstinghaus, U. P., *Miete – Das gesamte BGB-Mietrecht - Kommentar*, Verlag C.H. Beck, München, 2008.
- Boothe, D. P. Jr., *The Practical Pros and Cons of Leasing*, University of Illinois Law Forum, vol. 14, бр. 1, 1962.
- Bottini, B. A., Automobile Leasing: Is the Moscone Act Really Protecting the Consumer?, Santa Clara Lawyer, vol. 14, бр. 3, 1974.
- Bornemann, A., *Recent Developments in Lease Financing*, Land Economics, vol. 27, бр. 3, 1951.
- Bower, R. S., *Issues in Lease Financing*, Financial Management, vol. 2, бр. 4.
- Bower, R. S., Herringer, F. C. i Williamson, J. P., *Lease Evaluation*, The Accounting Review, vol. 41, бр. 2, 1966.
- Brownfield, L. i Rosen, M., *Leasing in the Disposition of Urban Renewal Land*, Law and Contemporary Problems, vol. 26, бр. 1, 1961.

- Buonocore, V., *La locazione finanziaria*, Giuffrè Editore, Milano, 2008.
- Büschgen, H. E., *Mobilienleasing*, у: Büschgen, H. E. (ur.), *Praxishandbuch Leasing*, C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, München, 1998.
- Canaris, C.-W., *Interessenlage, Grundprinzipien und Rechtsnatur des Finanzierungsleasing*, Archiv für die civilistische Praxis, vol. 190, бр. 3 – 4, 1990.
- Caretta, A., *Il Leasing Operativo*, I quaderni di Assilea, бр. 13, *Suppl.*, 2000.
- Chasteen, L. G., Implicit Factors in the Evaluation of Lease vs. Buy Alternatives, *The Accounting Review*, vol. 48, бр. 4, 1973.
- Coogan, P. F., Leases of Equipment and Some Other Unconventional Security Devices: An Analysis of UCC Section 1-201 (37) and Article 9, *Duke Law Journal*, vol. 1973, бр. 5.
- Colino Mediavilla, J. L., *El "leasing" financiero en Italia*, Cuadernos de derecho y comercio, бр. 40, 2003.
- Corcoran, E. T., *Reporting of Leases*, Financial Analysts Journal, vol. 24, бр. 1.
- Csáky, C., *Der Immobilienleasingvertrag in Österreich, Deutschland und der Schweiz*, Manz'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, Wien, 1992.
- Cunningham, M. J., Recording of Equipment Leases: A Proposed Amendment to the Uniform Commercial Code, *Notre Dame Lawyer*, vol. 47, бр. 4, 1972.
- Davidson, R. D. i Wernimont, K., *Tenure Agreements in Oklahoma Oil Fields*, *The Journal of Land & Public Utility Economics*, vol. 19, бр. 1, 1943.
- Davidson, T. D., Graynor B. A., Hammett R. C., Huddleson E. E., Ihne R. W. i Whelan S. T., *Leases*, *The Business Lawyer*, vol. 64, br. 4, 2009.
- Davis, R. E., *Tax Consequences of Leasing Transactions*, *University of Illinois Law Forum*, vol. 14, бр. 1, 1962.
- Dean, J., *The Economics of Equipment Leasing*, *University of Illinois Law Forum*, vol. 14, бр. 1, 1962.
- De Nicola, M., *La Rappresentazione delle Operazioni di Leasing in Bilancio*, Aracne Editrice, Roma, 2008.
- Durandez, A., Principios de contabilidad y procedimientos de auditoria en las sociedades financieras de „leasing“, *Revista espanola de financiación y contabilidad*, vol. 3, бр. 10, 1974.
- Eagen, M. J., *Pennsylvania Supreme Court Review*, 1977, *Temple Law Quarterly*, vol. 51, бр. 3, 1978.
- Emmerich, V., *BGB – Schuldrecht – Besonderer Teil*, C. F. Müller, Heidelberg, 2015., стр. 114.
- Engel, J., *Handbuch Kraftfahrzeugleasing*, Verlag C.H. Beck, München, 2015.
- Engelbourg, S., *Some Consequences of the Leasing of Industrial Machinery*, *The Journal of Business*, vol. 39, бр. 1, 1966.
- Ergenzinger, T., *Kommunalleasing*, Gabler Verlag i Deutscher Universitäts Verlag, Wiesbaden, 1996.
- Faber, D., Schuijling, B., *Financial Leasing and Its Unification by UNIDROIT*, *Electronic Journal of Comparative Law*, vol. 14, бр. 3, 2010.
- Faber, D., Schuijling, B., *Leasing under Dutch Law*, *Uniform Law Review*, vol. 16, бр. 1 – 2, 2011.
- Farrell, T. M., *Leasing – Sophisticated Financing*, *Trusts and Estates*, vol. 100, бр. 1, 1961.
- Fischer-Czermak, C., *Mobilienleasing – Rechtsnatur, Gewährleistung und Gefahrtragung*, Manz'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, Wien, 1995.

- Fischer, E. O. i Lind-Braucher, S., Leasing versus Kreditkauf: Die richtige Entscheidung unter Berücksichtigung von Steuern, *Journal für Betriebswirtschaft*, 6p. 54, 2004.
- Filter, E. M., *Accounting Practices of Major Computer Companies*, *Financial Analysts Journal*, vol. 27, 6p. 3, 1971.
- Fink, C., *Bewertungstheoretische Grundlagen der Leasingfinanzierung – Rechtliche Rahmenbedingungen in Österreich*, Springer – Gabler, Wiesbaden, 1997.
- Flood, K. U., *Decision Making in Private Carriage*, у: Kreml, F. M. (ur.), *Private and Unregulated Carriage*, Northwestern University, Evanston, 1963.
- Fredricks, T. L., *Leveraged Leasing: IRS Versus the Courts*, *Creighton Law Review*, vol. 12, 6p. 4, 1979.
- Frignani, A., Torsello, M., *Financial Leasing in Italy*, *Uniform Law Review*, vol. 16, br. 1 – 2, 2011.
- Gabele, E., Dannenberg, J., Kroll, M., *Immobilien-Leasing - Vertragsformen, Vor- und Nachteile, steuerliche Analyse*, Gabler Verlag, Wiesbaden, 2001.
- Gant, D. R., *Illusion in Lease Financing*, *Harvard Business Review*, vol. 37, 6p. 2, 1959.
- Gitter, W., *Gebrauchsüberlassungsverträge*, J. C. B. Mohr Verlag, Tübingen, 1988.
- Gorman, J. G., *Automobile Leasing: A Subject for Legislative Consideration*, *UCLA Law Review*, vol. 13, 6p. 1, 1965.
- Gosule, A. L., *Tax Law Changes Affecting Motor Vehicle Leasing*, *The Journal of Equipment Lease Financing*, vol. 3, 6p. 3, 1985.
- Graf von Westphalen у: Graf von Westphalen, F. (ur.), *Der Leasingvertrag*, Verlag Dr. Otto Schmidt, Köln, 2015.
- Grenke, W. (ur.), *Leasing-Fibel für Leasing-Nehmer*, Grenkeleasing AG, Baden-Baden, 2002.
- Grenke, W. (ur.), *Leasing-Fibel*, Grenkeleasing AG, Baden-Baden, 2006.
- Griesinger, F. K., *Pros and Cons of Leasing Equipment*, *Harvard Business Review*, vol. 33, 6p. 2, 1955.
- Gritta, R., Lynagh, P., *Aircraft Leasing – Panacea or Problem?*, *The Transportation Law Journal*, vol. 5, 6p. 1, 1973.
- Gritta, R. D., *The Impact of the Capitalization of Leases on Financial Analysis: A Case Study in Air Transport*, *Financial Analysts Journal*, vol. 30, 6p. 2, 1974.
- Grossmann, B., *Die Bedeutung der Leasingfinanzierung für Österreichs Gemeinden, Geldpolitik & Wirtschaft*, 6p. 1, 2008.
- Grundmann, W., *Leasing und Factoring – Formen, Rechtsgrundlagen, Verträge*, Springer – Gabler, Wiesbaden, 2013.
- Harris, D. R., *Bailment*, у: Guest, A. G. (ur.), *Chitty on Contracts – Volume II – Specific Contracts*, Sweet & Maxwell, London, 1994.
- Hastedt, U.-P., *Gewinnrealisation beim Finanzierungs-Leasing*, Gabler Verlag, Wiesbaden, 1992.
- Hauck, B., *The Scope of the UNIDROIT Model Law on Leasing*, *Uniform Law Review*, vol. 14, 6p. 3, 2009.
- Hawkland, W. D., *The Impact of the Uniform Commercial Code on Equipment Leasing*, *University of Illinois Law Forum*, vol. 24, 6p. 3, 1972.
- Helmschrott, H., *Leasinggeschäfte in der Handels- und Steuerbilanz*, Springer – Gabler, Wiesbaden, 1997.
- Hennrichs, J., *Leasing-Verhältnisse*, у: Hennrichs, J., Kleindiek, D. i Watrin, C. (ur.), *Münchener Kommentar zum Bilanzrecht – Band 2 – Bilanzrecht - §§ 238-342 HGB*, Verlag C.H. Beck, München, 2013.

- Henson, R. D., *Priorities under the Uniform Commercial Code*, Notre Dame Lawyer, vol. 41, бр. 4, 1966.
- Herst, A. C. C., *Lease or Purchase – Theory and Practice*, Kluwer-Nijhoff Publishing, Dordrecht, 1984.
- Huddleson, E. E., *Old Wine in New Bottles: UCC Article 2A-Leases*, The Journal of Equipment Lease Financing, vol. 5, бр. 1, 1987.
- Hurd, R. W., Weaver, D. L., The Proposed New Approach to Accounting for Leases: A Call for a Legal and Economic Analysis of U.S. Equipment Leases, The Journal of Equipment Lease Financing, vol. 26, бр. 2, 2008.
- Ihne, R. W., Seeking a Meaning for "Meaningful Residual Value" and the Reality of "Economic Realities"—An Alternative Roadmap for Distinguishing True Leases from Security Interests, The Business Lawyer, vol. 62, бр. 4, 2007.
- Imhoff, E. A., Thomas, J. K., *Economic Consequences of Accounting Standards: The Lease Disclosure Rule Change*, Journal of Accounting and Economics, бр. 10, 1988.
- Kaiser, D. (red.), J. von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen – Buch 2 – Recht der Schuldverhältnisse – Leasing (Leasingrecht) – Neubearbeitung 2014 von Markus Stoffels, Sellier – de Gruyter, Berlin, 2014.
- Keijser, J. A. M. P., *Civielrechtelijke aspecten van leasing in Nederland*, Vuga - Boekerij, Amsterdam, 1972.
- Kempf, T. i Walter-Yadegardjam, T., *Sachkapitalüberlassung*, y: Lüdicke, J. i Sistermann, C. (ur.), *Unternehmensteuerrecht*, Verlag C.H. Beck, München, 2008.
- Kennedy, F. R., *Secured Transactions*, Business Lawyer, vol. 27, бр. 3, 1972.
- Koch, J., Finanzierungsleasing, u: Krüger, W. i Westermann, H. P. (red.), Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch – Band 3 – Schuldrecht – Besonderer Teil - §§ 433 – 610, Verlag C. H. Beck, München, 2012.
- Kratzer, J. i Kreuzmair, B., *Leasing in Theorie und Praxis*, Gabler Verlag, Wiesbaden, 2002.
- Lavoie, F. J., *A Nonexpert's Guide to Computer Leasing*, Management Review, vol. 59, бр. 7, 1970.
- Lawrence, W. H. i Henning, W. H., *The Uniform Commercial Code*, u: Lawrence, W. H. i Henning, W. H., *Understanding Sales and Leases of Goods*, LexisNexis, Newark – San Francisco – Charlottesville, 1996.
- Lefevre, T. V., *The Tax Law of Lease Transactions Revisited*, Taxes – The Tax Magazine, vol. 53, бр. 12, 1975.
- Liman, A. L., Weiner, S. A., Acquisition of Industrial and Commercial Equipment Through Leasing Arrangements, Yale Law Journal, vol. 66, бр. 2, 1957.
- Liu, G., *Finance Leasing in International Trade*, doktorski rad, Birmingham Law School, University of Birmingham, Birmingham, 2010.
- Lückers-Rovers, M., *Operating-Lease Disclosures – An Empirical Investigation*, doktorski rad, Erasmus University Rotterdam, Rotterdam, 2007.
- Lüem, W., Typologie der Leasingverträge, y: Kramer, E. A. (ur.), *Neue Vertragsformen der Wirtschaft: Leasing, Factoring, Franchising*, Verlag Paul Haupt, Bern – Stuttgart – Wien, 1992.
- Maganuco, R. J., *Finance Lessor's Liability for Personal Injuries*, University of Illinois Law Forum, vol. 26, br. 1, 1974.
- Martinek u: Martinek, M., Stoffels, M. i Wimmer-Leonhardt, S. (ur.), *Handbuch des Leasingrechts*, Verlag C.H. Beck, München, 2008.

- Martinek, M., *Das Leasinggeschäft*, u: Schimansky, H., Bunte, H.-J. i Lwowski, H. J. (red.), *Bankrechts-Handbuch – Band II*, Verlag C. H. Beck, München, 2011.
- Martinek, M., *Moderne Vertragstypen – Band I: Leasing und Factoring*, Verlag C. H. Beck, München, 1991.
- Mayer, D. G., True Leases Under Attack: Lessors Face Persistent Challenges to True Lease Transactions, *The Journal of Equipment Lease Financing*, vol. 23, бр. 3-Б, 2005.
- McGugan, V. J., Caves, R. E., *Integration and Competition in the Equipment Leasing Industry*, *The Journal of Business*, vol. 47, бр. 3, 1974.
- Meyer, C. R., *Tax Aspects of Lease Transactions*, *Tax Executive*, vol. 23, бр. 4, 1971.
- Miller, S. E., *Economics of automobile leasing: The call option value*, *The Journal of Consumer Affairs*, vol. 29, бр. 1, 1995.
- Myers, S. S., Dill, D. A., Bautista, A. J., *Valuation of Financial Lease Contracts*, *The Journal of Finance*, vol. 31, бр. 3, 1976.
- Nademleinsky y: Schwimann, M. (ur.), *ABGB Taschenkommentar*, LexisNexis Verlag, Wien, 2010.
- Nevitt, P. K., Fabozzi, F. J., *Equipment Leasing*, Dow Jones-Irwin, Homewood, 1985.
- Norman, R. H., *Warranties in the Leasing of Goods*, *Ohio State Law Journal*, vol. 31, бр. 1, 1970.
- Oechsler, J., *Schuldrecht – Besonderer Teil – Vertragsrecht*, Verlag Franz Vahlen, München, 2003.
- Oetker, H. i Maultzsch, F., *Vertragliche Schuldverhältnisse*, Springer, Berlin – Heidelberg – New York, 2004.
- Osborn, R. C., *Business Finance – The Management Approach*, Meredith Publishing Company, New York, 1965.
- Papst, S., *Leasing: Steuerrecht, Handelsrecht, internationale Rechnungslegung*, Verlag Österreich, Wien, 2006.
- Peden, J. R., The Treatment of Equipment Leases as Security Agreements Under the Uniform Code, *William and Mary Law Review*, vol. 13, бр. 1, 1971.
- Peters, B. i Schmid-Burgk, K., *Das Leasinggeschäft*, Bank-Verlag Medien, Köln, 2011.
- Peterson, M. R., The Permissibility of Leasing under the National Bank Act: *M & M Leasing Corp. v. Seattle First National Bank*, *Harvard Law Review*, vol. 91, бр. 6, 1978.
- Ploetz, H.-F. von, *Der Leasing-Vertrag*, Gabler Verlag, Wiesbaden, 1968.
- Reinking, K., *Leasing*, y: Dauner-Lieb, B. i Langen, W. (ur.), *BGB – Schuldrecht – Band 2*, Nomos, Baden-Baden, 2016.
- Robertson, I. F., Selected Problems in California Chattel Leasing: Equipment Leasing Under the UCC, *UCLA Law Review*, vol. 13, бр. 1, 1965.
- Robertson, E. H., *Leasing Arrangements – From the Investor's Viewpoint*, *Taxes – The Tax Magazine*, vol. 46, бр. 12, 1968.
- Robinson, W. F., *New Developments in Retail Financing*, *University of Kansas Law Review*, vol. 8, бр. 4, 1960.
- Rock, D. F., *Equipment Leasing and the Investment Credit*, *Taxes – The Tax Magazine*, vol. 46, бр. 1, 1968.
- Roefeldt, R. L., Osteryoung, J. S., *Analysis of Financial Leases*, *Financial Management*, vol. 2, бр. 1, 1973.
- Rohner, R. J., Leasing Consumer Goods: The Spotlight Shifts to the Uniform Consumer Leases Act, *Connecticut Law Review*, vol. 35, бр. 2, 2003.

- Sabel, E., *Leasingverträge in der kapitalmarktorientierten Rechnungslegung*, Deutscher Universitäts-Verlag, Frankfurt am Main, 2006., стр. 33.; Scharff у: Beckmann, H. i Scharff, U., *Leasingrecht – Rechtsprobleme beim Finanzierungsleasing*, Verlag C.H. Beck, München, 2015.
- Schimmelschmidt, U., *Finanzierungsleasing: eine EDV-gestützte Vorteilhaftigkeitsanalyse*, Gabler Verlag, Wiesbaden, 1994., стр. 16.; Schirduan, H. J., *Finanzierungs-Leasing in der Bilanz des Leasinggebers*, Springer Fachmedien, Wiesbaden, 1994.
- Schmalenbach, D., *Finanzierungsleasing*, u: Ebenroth, C. T., Boujong, K., Joost, D. i Strohn, L. (ur.), *Handelsgesetzbuch – Band 2 - §§ 343 – 475h – Transportrecht, Bank- und Börsenrecht*, Verlag C. H. Beck i Verlag Franz Vahlen, München, 2015.
- Schweitzer, R., *Leasingentscheidung in Kapitalgesellschaften*, Deutscher Universitäts Verlag, Wiesbaden, 1992.
- Stark, J., The Use of Purchase Lease-Back as a Method of Funding by Banks, *The Banking Law Journal*, vol. 80, бр. 6, 1963.
- Schroth, P. W., *Financial Leasing of Equipment in the Law of the United States*, *The Americal Journal of Comparative Law*, vol. 58, *Suppl.*, 2010.
- Shapiro, S. L., *The ABC's of Leasing*, *Law Forum*, vol. 24, бр. 3, 1972.
- Shoemaker, P. A., *Investment Tax Credit Effects on the United States and Canada, 1968-1985*, *Journal of Applied Business Research*, vol. 7, бр. 4, 1991.
- Skusa, N. R., *Handbuch Leasing*, Walter De Gruyter, Berlin, 2012.
- Спасић, И., UNIDROIT – Допринос унификацији неких од најважнијих питања међународног трговинског права, *Страни правни живот*, вол. 55, бр. 2, 2009.
- Stanford, M. J., UNIDROIT's Preparation of a Model Law on Leasing: the Crossing of New Frontiers in the Making of Uniform Law, *Uniform Law Review*, vol. 14, br. 3, 2009.
- Steadman, C. W., *Chattel Leasing – A Vehicle for Capital Expansion*, *The Business Lawyer*, vol. 14, бр. 1, 1959.
- Stroh, J. H., *Peripheral Security Interests – The Expanded Net of Article 9*, *University of Miami Law Review*, vol. 22, бр. 1, 1967.
- Taylor, J., *The History of Leasing*, 2002, доступно на: Finance and Business Institute, *The History of Leasing*, http://fbibusiness.com/history_of_leasing.htm (5.4.2017).
- Theiss, W. R., *Security Aspect of Equipment Leasing*, *University of Illinois Law Forum*, vol. 14, бр. 1, 1962.
- Uskevich, R. J., *Secured Transactions*, *Boston College Law Review*, vol. 8, бр. 4, 1967.
- Tonner, N., *Leasing im Steuerrecht*, C. F. Müller Verlag, Heidelberg, 2014.
- Тот, И., Ризик уновчења објекта leasing-a у уговору о оперативном лeасингу моторног возила, *Зборник Правног факултета Свеучилишта у Ријеци*, вол. 38, бр. 1, 2017.
- Vancil, R. F., *Lease or Borrow: New Method of Analysis*, *Harvard Business Review*, vol. 39, бр. 5, 1961.
- Vancil, R. F., Anthony, R. N., *The Financial Community Looks at Leasing*, *Harvard Business Review*, vol. 37, бр. 6.
- Vancil, R. F., *Lease or Borrow – Steps in Negotiation*, *Harvard Business Review*, vol. 39, бр. 6, 1961.
- Veasey, J. A., *The Law of Oil and Gas*, *Michigan Law Review*, vol. 18, бр. 8, 1920.
- Vontobel, N., *Leasingmarkt Schweiz – Fakten und Trends*, Credit Suisse Group AG, Zürich, 2013.

- Weidenkaff u: Palandt, O. (red.); Bassenge, P., Brudermüller, G., Diederichsen, U., Edenhofer, W., Heinrichs, H., Heldrich, A., Putzo, H., Sprau, H., Thomas, H. i Weidenkaff, W. (ur.), *Palandt - Bürgerliches Gesetzbuch*, 62. издање, Verlag C. H. Beck, München, 2003.
- Weston, J. F., Craig, R., *Understanding Lease Financing*, California Management Review, vol. 2, бр. 2, 1960.
- Witherby, F. R. H., Personal Property Lease Financing – The Lender's Point of View, Duke Law Journal, vol. 12, бр. 1, 1963.
- Wolk, H. I., *Accounting for Leases: A Further Examination of the Issues*, Journal of Accounting Research, vol. 6, бр. 1, 1968.
- Wong, H. G., *Practical Real Estate Income Tax Planning*, Taxes – The Tax Magazine, vol. 49, бр. 11, 1971.
- Wyatt, A. R., *Accounting for Leases*, University of Illinois Law Forum, vol. 24, бр. 3, 1972.
- Zerres, T., *Bürgerliches Recht*, Springer, Berlin – Heidelberg, 2010.
- Zises, A., *A Look Ahead at Net Leasing*, Management Review, vol. 59, бр. 9, 1970.